

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Andrea Kelnerová

Srovnání sociálního podnikání v ČR a v Anglii

Bakalářská práce

vedoucí práce: Ing. Ester Danihelková

2016

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité
informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

.....

podpis

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Pojetí sociálního podnikání.....	2
2.1	Integrační sociální podniky	6
2.2	Komunitní sociální podnik.....	7
2.3	Sociální firma	8
2.4	Koncept trojího prospěchu	9
2.5	Inklusivní podnikání.....	11
2.6	Přínos sociálního a inklusivního podnikání	12
2.7	Rizika sociálního a inklusivního podnikání	16
3	Podpora.....	18
3.1	Česká republika	18
3.1.1	Vládní	18
3.1.2	Evropská.....	20
3.2	Anglie	22
4	Legislativa.....	27
4.1	Česká republika	27
4.2	Anglie	29
5	Velikost a množství.....	31
5.1	Česká republika	31
5.2	Anglie	34
6	Obory.....	35
6.1	Česká republika	35
6.2	Anglie	37

7	Cílové skupiny.....	39
7.1	Česká republika.....	39
7.2	Anglie.....	43
8	Závěr.....	44
9	Použité zdroje.....	45
9.1	Tištěné zdroje.....	45
9.2	Elektronické zdroje.....	47

1 Úvod

Tato práce představuje současný stav sociálního podnikání v České republice, převládající pojetí a východiska, které se snaží porovnat se stavem sociálního podnikání v Anglii, která v této oblasti patří mezi světové lídry a jejíž sociální ekonomika je na velmi vyspělé úrovni. Srovnáním obou oblastí se snaží nalézt inspiraci pro tuzemské prostředí sociálního podnikání a jeho další rozvoj.

Téma je vzhledem k připravovanému zákonu velmi aktuální a vzhledem k tomu, že sociální podnikání vychází z myšlenky sociálního prospěchu pro širokou skupinu lidí, potažmo celou společnost, a protože reaguje na mnohé sociální problémy znevýhodněných skupin obyvatel, představuje vlivný směr, který by neměl ujít pozornosti sociálních pracovníků. Zejména v oblastech sociální politiky a řešení problémů nezaměstnanosti, ale i sociálně vyloučených lokalit a diskriminovaných občanů, má co nabídnout.

Sociální podnikání není pouze módní záležitostí, ale odráží hluboké společenské změny, kterých jsme svědky. Přímě před našima očima se radikálně mění přístup k tvorbě zisku a jeho přerozdělování a ukazuje se, jak se mohou ekonomické aktivity stát efektivním nástrojem sociální inkluze a prostředkem zlepšení životní situace (zdaleka nejen po stránce ekonomické) všech zúčastněných.

Cílem práce je tedy prostřednictvím porovnání zahraničních zkušeností a příkladů dobré praxe nastínit obrovský potenciál sociálního podnikání a nalézt směr, kterým by se u nás mohl dále vyvíjet.

2 Pojetí sociálního podnikání

V Evropě se sociální podnikání začalo rozvíjet od 90. let 20. století, kdy začaly vznikat nové právní formy, stejně jako probíhal rozvoj veřejných integračních programů. Od poloviny 90. let začaly převládat pracovní integrační sociální podniky (tzv. WISEs – viz dále), mající za cíl zaměstnat méně kvalifikované nezaměstnané osoby ohrožené trvalým vyloučením z pracovního trhu a začlenit je skrze produktivní pracovní aktivity do pracovního procesu a do společnosti. Tento směr byl tak silný, že dokonce v některých případech vedl u určitých subjektů k chápání sociálního podnikání téměř výlučně jako zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce (Defourny, Nyssens, 2012, s. 10 – 12).

Evropské pojetí sociálního podnikání bylo ovlivněno tím americkým, konkrétně dvěma významnými školami – vydělaného příjmu a sociální inovace. První škola viděla sociální podnikání jako cestu k samofinancování neziskového sektoru a později i jako komerční aktivity širokého množství organizací konané za účelem společenského prospěchu (včetně společenské odpovědnosti firem), navíc přenesla metody řízení z byznysu do neziskové sféry. Škola sociálních inovací se soustředí spíše na systematickou povahu inovací a šíří jejich společenského dopadu než na typ použitých zdrojů. Zkoumá specifické charakteristiky sociálního podnikatele, jeho schopnost reagovat na sociální potřeby, sledovat poslání, vytvořit a udržet společenskou hodnotu, rozpoznávat nové příležitosti, kontinuálně se vzdělávat a přizpůsobovat a tím vším plnit roli zprostředkovatele společenské změny (Defourny, Nyssens, 2014).

Koncept sociálního podnikání se vyvinul ze sociální ekonomiky a v dnešní podobě jde dál za tradiční společenskou odpovědnost firem. Zjistíme, o jak významný směr se jedná, uvědomíme-li si, že se jedná o výdělečnou činnost 14,5 milionům Evropanů, resp. 6,5 % veškeré pracující populace EU. U zemí jako je Švédsko, Belgie, Itálie, Francie a Nizozemí je podíl dokonce o třetinu až polovinu vyšší. Co se týká České republiky, její podíl pracovních poměrů v rámci sociální ekonomiky vůči jejich celkovému množství činí 3,28 %. Spojené království dosahuje 5,64 % (Campos, Ávila, 2012, s. 46 – 50).

Sociální podnikání lze definovat jako soubor podnikatelských aktivit, které se snaží prospívat jak společnosti, tak životnímu prostředí. Plní důležitou funkci v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby zdravotně, sociálně nebo kulturně znevýhodněné. Zisk je z větší části použit na rozvoj sociálního podniku (TESSEA, nedatováno).

Podle The Social Entrepreneurship Network, pracovní skupiny z devíti evropských států pro výzkum a rozvoj sociálního podnikání, jsou důležitou charakteristikou tyto tři principy, které jsou vymezeny již v zakládacích dokumentech organizace: sociální cíl (ať už společenský či environmentální), omezené rozdělení zisku (který je primárně využit k dosahování sociálního cíle nebo je investován zpět do rozvoje podniku) a transparentní řízení s aktivní účastí všech klíčových zúčastněných subjektů jako jsou uživatelé a pracovníci (The Social Entrepreneurship, 2014, s. 7).

Toto pojetí koresponduje s názorem Evropské komise, která rozumí sociálním podnikáním všechny typy podnikání, pro něž je obecné blaho důvodem výdělečné činnosti (často formou vysoké úrovně společenských inovací), které z většiny zisk reinvestují, aby dosáhli tohoto sociálního cíle, a kde metody organizace zrcadlí její poslání využitím demokratických nebo participačních prvků nebo soustředěním se na sociální spravedlnost. Konkrétně hovoří o podnicích poskytujících sociální služby (nebo zboží/služby) zranitelným skupinám osob nebo o podnicích, které svou výdělečnou činnost uskutečňují s cílem společenské a profesní integrace znevýhodněných osob prostřednictvím zaměstnání. Takže zatímco v prvním případě je klíčové, komu, v tom druhém, proč (European Commission, 2011, s. 3 - 4).

Mezi podniky poskytující sociální služby znevýhodněným osobám můžeme řadit např. mikropodniky v sociálních službách, tedy podniky do 10 zaměstnanců s ročním obratem do 2 milionů EUR. Po registraci poskytovatele podle zákona o sociálních službách může začít subjekt podnikat a poskytovat sociální služby, zejména v oblastech s výrazným převisem poptávky nad nabídkou (např. domovy pro seniory, ambulantní a terénní formy asistenční nebo pečovatelské služby aj.) a uspokojovat tak určité specifické zájmy a potřeby klientů, které nejsou saturovány současnou existující nabídkou (Krajčík, 2012). Zejména s přihlédnutím k procesům deinstitucionalizace a humanizace sociálních služeb a ke koncepci podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy služeb, poskytovaných v přirozeném prostředí klienta a podporující jeho sociální začlenění, představuje

podnikání v sociálních službách dobrou příležitostí jak obohatit stávající nabídku a nabídnout klientům větší variabilitu služeb.

Sociálním podnikáním se dlouhodobě zabývá mezinárodní, převážně evropská výzkumná skupina EMES, která sestavila tři indikátory pro každou z oblastí, charakterizující sociální podniky (ekonomická, sociální a participativní řízení). Podnikatelskou dimenzi tvoří soustavná produkce zboží a / nebo služeb, významná úroveň ekonomického rizika a minimální množství placené práce¹. Společenskou oblast sociálního podnikání naplňuje výslovný cíl prospět společnosti, iniciativa vzešlá od skupiny občanů či občanských organizací a omezené rozdělování zisku. Participativní řízení podniků se uskutečňuje vysokým stupněm jejich autonomie, rozhodováním nezávislým na vlastníkově kapitálu a účastí všech zainteresovaných na rozhodovacím procesu (typicky uživatelé, zákazníci, zaměstnanci). Jak ovšem EMES zdůrazňuje, v žádném případě nevydává tyto indikátory za bezpodmínečně závazné, naopak představují jen určitý ideál, ke kterému by měly sociální podniky směřovat (EMES, 2016).

Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku jako zvyšování veřejného prospěchu. Svůj rozvoj zakládá na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního. Sociálním podnikem rozumíme subjekt sociálního podnikání, kterým může být právnická i fyzická osoba, splňující-li principy sociálního podniku. V zakládacích dokumentech je formulován veřejně prospěšný cíl, který sociální podnik průběžně naplňuje. (TESSEA, nedatováno).

Na konceptu trojího prospěchu je založena i myšlenka společenské odpovědnosti firem (dále CSR), která se v mnohém shoduje s jeho chápáním sociálním podnikem. U ryze komerčních subjektů se vyvinula jako protipól názoru, který trefně shrnul Milton Friedman větou „The business of business is business,“ tedy že firma se má soustředit především na maximalizaci svého zisku. CSR naopak tvrdí, že podnik nemá pouze ekonomické a právní povinnosti, nýbrž i odpovědnost ke společnosti. CSR je založeno na dobrovolnosti a v mnohých případech představuje pokus řešit sociální problémy způsobené zcela nebo částečně korporací. Ekonomicky se CSR tedy projevuje např. vytvořením etického kodexu, pravidel chování k zákazníkům

¹ Bod ohledně minimálního množství placené práce může působit v našich podmínkách překvapivě, ale vychází z tradičního fungování většiny evropských neziskových organizací, využívajících vedle placených pracovníků dobrovolníky v takové míře, že se i od sociálních podniků očekává spíše minimální využití placených pracovníků.

či dodavatelům, transparentností, společensky odpovědným investováním nebo etickým marketingem. Sociální oblast je charakterizována podnikovou filantropií, podnikovým dobrovolnictvím, péčí o rozvoj zaměstnanců, prosazováním rovných příležitostí nebo dialogem se všem zúčastněnými (tzv. stakeholdery). Mezi environmentální aktivity patří zajištění ekologické výroby, produktů a služeb, ekologická politika podniku a aktivity vedoucí k ochraně přírodních zdrojů (Adámek, 2014).

Podle Dohnalové a Legnerové (2014) lze principy, resp. definiční znaky sociálních podniků rozdělit do čtyř kategorií – prospěch ekonomický a sociální, participativní řízení a inovace spolu s prospěchem místním a environmentálním. Ekonomický část spočívá ve vykonávání soustavné ekonomické aktivity, nesení ekonomických rizik a alespoň minimální podíl placené práce. Sociální složka je splněna provozováním aktivit prospívajících společnosti nebo specifické znevýhodněné skupině, limitované rozdělení zisku, který je používán primárně pro rozvoj podniku nebo naplnění veřejně prospěšných cílů a poslední podmínkou je založení z iniciativy občanů nebo organizace třetího sektoru. Participativní řízení se projevuje vysokým stupněm autonomie a nezávislostí na veřejných a soukromých institucích s rozhodovací pravomocí nezaloženou na vlastnictví kapitálu. Poslední kategorie obsahuje inovativní přístup a řešení, uspokojování přednostně místních potřeb a zdrojů a zohledňování sociálních aspektů. Výzkumný tým každoročně zkoumá mnohé české sociální podniky, vyhodnocuje splnění těchto kritérií a výsledky publikuje jako inspirující a motivující příklady dobré praxe. Na základě svého výzkumu také došel k závěru, že subjekty sociální ekonomiky jsou v českém prostředí jak obecně prospěšné společnosti, spolky, evidované právnické osoby, církevní právnické osoby (využívající v souladu s principem vícezdrojovosti ekonomických aktivit k částečnému pokrytí nákladů své hlavní činnosti nebo k pracovnímu uplatnění svých klientů), tak i družstva, obchodní společnosti, OSVČ a organizace sociální podniky podporující (nadace, finanční instituce, poradenské a vzdělávací organizace).

Na první pohled se sociální družstvo, novinka z roku 2014, jeví jako ideální forma sociálního podniku, protože jeho zákonnou definicí podle § 758 zákona o obchodních korporacích je soustavné vyvíjení obecně prospěšné činnosti směřující k podpoře sociální soudružnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti (sociální kritérium). Dále je přímo uveden požadavek na přednostní uspokojování místních potřeb s využitím místních zdrojů

(místní, environmentální kritérium), zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb, zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje. Explicitně však není zmíněno ekonomické kritérium charakterizující sociální podniky, což může být spolu s nejasnou vlastnickou strukturou jednou z příčin, proč mívají družstva, na rozdíl od obchodních korporací, ztížený přístup k výhodným úvěrům, důležitému prvku každého podnikání (Bednáriková, 2013). Nehledě k tomu, že zdaleka ne každému sociálnímu podniku vyhovuje členská struktura.

2.1 Integrační sociální podniky

Zvláštní podskupinou sociálních podniků jsou integrační sociální podniky, jejichž primárním cílem je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce. Ale stejně jako obecný sociální podnik sleduje linii trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního. Zároveň může sloužit jako příprava na práci na otevřeném trhu práce a v tom případě hovoříme o transičním sociálním podniku (TESSSEA, nedatováno).

Poněkud podrobnější členění poskytuje Nyssens a Defourny (2006, s. 29 - 32), kteří hovoří o tzv. WISEs čili pracovních integračních sociálních podnicích. Na rozdíl od sociálních podniků, které mohou mít cíle environmentální či komunitní, WISEs chtějí pomoci znevýhodněným nezaměstnaným lidem, ohroženým trvalým vyloučením z trhu práce. A právě skrze produktivní aktivity je chtějí začlenit zpět jak do pracovního procesu, tak do života společnosti. WISEs se vyskytují ve čtyřech základních typech. První je typický pro nejstarší typy integračních podniků, je často plně závislý na dotacích a veřejných financích a bývá určen osobám s handicapem. Jeho cílem je vyrovnat nesoulad mezi produktivitou pracovníků vyžadovanou klasickým pracovním trhem a schopnostmi a možnostmi znevýhodněných osob. Řadí se sem např. zaměstnávání spojené s ubytováním, u nás svým způsobem i chráněná pracovní místa či společensky účelná pracovní místa. Druhou formou WISE tvoří zařízení poskytující trvalé zaměstnání lidem znevýhodněným na trhu práce. Tyto podniky ve svých počátečních fázích získávají na rozjezd dotace a granty, které mají vyrovnat sníženou produktivitu cílové skupiny, ovšem po čase podpora z veřejných peněz končí a podniky si musí vystačit s vlastními zdroji. Proto ze všech typů WISEs právě tento čelí největšímu tlaku na ziskovost. Sem se řadí většina sociálních podniků aktuálně vznikajících za podpory fondů EU, obchodní korporace a sociální firmy ve

Velké Británii a nejčastěji máme na mysli právě tuto formu, hovoříme-li o sociálních podnicích. Třetí skupina má za cíl osoby resocializovat skrze produktivní pracovní aktivity. Od prvně jmenované skupiny se liší tím, že osoby nepracují na pracovní poměr a za svou práci nedostávají mzdu, ale eventuálně např. ubytování a /nebo stravu. Významnou roli hraje práce dobrovolníků. Svým pojetím jsou jim v našem prostředí blízké sociálně terapeutické dílny nebo Inštitút Krista Velkňaza v Žakovcích. Poslední skupinu, údajně nejpočetnější, tvoří iniciativy nabízející přechodné zaměstnání či získání praxe a pracovních dovedností (viz výše tzv. transitní sociální podnik). Jejich cílem je vybavit znevýhodněné osoby potřebnými znalostmi a dovednostmi tak, aby se mohli uplatnit na běžném pracovním trhu, a proto je časté zaměstnávání osob pouze na dobu určitou. Ve fungování těchto iniciativ jsou značné rozdíly, zatímco některé stěží existují bez podpory z veřejných financí, jiné jsou téměř soběstačné. I mezi tyto se řadí mnohé české sociální podniky, pracovní rehabilitace poskytovaná ÚP nebo veřejně prospěšné práce.

V současné době ve Spojeném království funguje 16 % sociálních podniků, zaměstnávajících nadpoloviční většinu svých zaměstnanců z řad znevýhodněných osob (Social Enterprise UK, 2015 [on-line]).

Integrační sociální podniky podporuje i CEFEC, sdružující evropské sociální firmy, zaměstnanecké iniciativy a sociální družstva, který za sociální podnikání prohlašuje všechny podniky vytvořené s primárním cílem zlepšit socioekonomickou situaci znevýhodněných osob. Dosahují toho tréninkem, rehabilitací i komerčními aktivitami. Na druhou stranu tato skupina tvrdí, že nevěří, že je možné všechny znevýhodněné osoby zaměstnat v rámci běžných firem, k čemuž směřuje politika povinného podílu zaměstnávání znevýhodněných (zejména OZP), a poukazuje na to, že míra nezaměstnanosti OZP zůstává od počátku 90. let prakticky stejná bez ohledu na fázi hospodářského cyklu, růst míry zaměstnanosti celkové populace a zavedení politiky povinného podílu (CEFEC, 2007, s . 6 – 7).

2.2 Komunitní sociální podnik

Komunitní sociální podnikání řeší konkrétní veřejný zájem a poskytuje veřejně prospěšné služby nebo produkty s cílem napomoci rozvoji místní komunitě (Jetmar, Kučera, Pěchoučková: 2012). Veřejně prospěšnými službami rozumíme služby sociální

či zdravotně sociální, výchovné či vzdělávací činnosti, sociální turistika (ať už je sociální subjektem (př. spolek Pragulic organizující originální průvodcovské služby osobami a) nebo objektem své činnosti (př. cestovní agentura Bezbatour poskytující bezbariérové zájezdy OZP)), zemědělské činnosti, zaměstnávání OZP, dlouhodobě nezaměstnaných, lidí ohrožených sociálním vyloučením, osob bez přístřeší, duševně nemocných nebo osob závislých (Syrovátková, 2010, s . 24 – 25).

V anglickém pojetí je navázán zejména na svou lokalitu a vyznačuje se hlubokým porozuměním místním problémům a možným zdrojům. Pokud se obyvatelé komunity rozhodnou reagovat na její konkrétní potřeby podnikatelskou činností, jedná se o typický příklad komunitního podnikání. Je charakteristické jednak svým zacílením na komunitní potřeby, ale také svými lokálními vazbami, čímž se výrazně liší od např. od vládních iniciativ řešení problémů sociálně vyloučených lokalit. Komunitní podnikání má čtyři prvky, kterými jsou iniciativa vzešlá od místních obyvatel, fyzická přítomnost organizace v dané komunitě, cíl jakožto ekonomicko-sociální prospěch komunity uskutečňovaný lokálními ekonomickými aktivitami a tyto aktivity jako prostředek uskutečňování nezávislosti na grantech a dotacích. Komunitní podnikání je tedy založeno komunitou, její aktivity a poslání vyrůstá z jejích potřeb, existuje pro prospěch komunity a dosahuje tím vytvářením udržitelných sociálních a ekonomických hodnot (Swersky, Plunkett, 2015)

2.3 Sociální firma

Specifickým typem sociálního podniku je sociální firma, která je charakterizována tím, že minimálně 50 % jejích příjmů tvoří vlastní příjmy z prodeje výrobků nebo služeb, 25 % - 55 % jejích zaměstnanců tvoří znevýhodněné osoby a těm poskytuje přiměřenou pracovní i psychosociální podporu (Syrovátková, 2010, s . 27). Zaměstnáváním znevýhodněných a důrazem na potřebnou podporu funguje podobně jako klasický integrační podnik, přičemž požadavek na většinu příjmů z vlastních zdrojů jej směřuje do byznys sféry s důležitostí ziskovosti.

Průkopníkem modelu sociální firmy je spolek Fokus Praha, který jako první v České republice založil sociální podnik, kterým se stal Jůnův statek v roce 1999, který dodnes úspěšně funguje a poskytuje zaměstnání zejména osobám s duševním onemocněním. Provozuje penzion, restauraci, internetovou kavárnu, prádelnu a

obchod. Aktivity jsou natolik úspěšné, že pod hlavičkou Fokusu Praha vznikly od té doby další dvě sociální firmy, a to Zahrada (poskytující zahradnické služby) a Prádelna u Mandelíků (Würtherlová, 2012, s. 36-37).

Sociální firma se řídí Standardy, které jsou inspirovány britskými principy, a které definují klíčové charakteristické znaky sociální firmy a základní hodnoty, ke kterým se hlásí. Primárním cílem standardů je zajistit transparentnost, a tudíž i důvěryhodnost pro všechny zúčastněné (od zákazníků a zaměstnanců přes veřejné instituce, organizace a agentury a poskytovatele služeb v oblasti zaměstnanosti až po donátory a investory). Standardů je celkem 13 a obsahují oblast podnikání, zaměstnání a podpory. Poskytují záruky svým zaměstnancům, informace veřejnosti a vodítko pro zakladatele sociálních firem. Každý standard obsahuje několik konkrétních kritérií, kterými se dá ověřit jeho naplňování a lze říci, že standardy velmi komplexně zachycují charakter sociální firmy (Fokus Praha, o. s. , 2007) Český model sociální firmy vznikl v rámci evropského programu EQUAL a projektu Rozvoj sociální firmy a připravily jej spolky Fokus Praha a Sananim. Platforma sociálních firem sdružuje 12 podniků plnících standardy a je zajímavostí, že většinu jich tvoří vedlejší podnikatelské aktivity spolků nebo obecně prospěšných společností. Nabízí se otázka, proč se nadějně, kvalitně vypracované standardy a pojetí sociální firmy nerozšířily, naopak zůstaly osamoceny a zapomenuty na opuštěných webových stránkách slibujících propagaci modelu sociální firmy, jejichž nejčerstvější aktualita je dva roky stará (Platforma sociálních firem, nedatováno).

2.4 Koncept trojího prospěchu

Tři základní principy, na kterých je sociální podnik vystaven, můžeme dále specifikovat a konkretizovat; sociální prospěch sociální podnik naplňuje provozováním aktivit prospívajících společnosti nebo specifické, znevýhodněné skupině a účastí zaměstnanců a členů na směřování podniku. Sledování ekonomického prospěchu se projevuje soustavnou ekonomickou aktivitou, odměnou za práci, schopností čelit ekonomickým rizikům a v tomto kontextu i přednostní reinvesticí zisku do rozvoje sociálního podniku nebo k naplnění veřejně prospěšných cílů, omezené nakládání s majetkem, nezávislostí manažerského řízení na zakladatelích či zřizovatelích a alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech. Environmentální a místní prospěch sociální podniky naplňují

vědomým využíváním místních zdrojů, uspokojováním místní poptávky a potřeb komunity, respektováním environmentálních aspektů výroby i spotřeby a spoluprací s místními aktéry (TESSEA, nedatováno).

Principy integračního sociálního podniku se částečně liší od obecných principů sociálního podniku, takže zdůrazníme především ty principy, které jsou jiné. Zatímco ekonomický a environmentálně-místní prospěch se projevují prakticky stejně, sociální prospěch se konkretizuje důrazem na zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, jejich účast na směřování podniku a na rozvoj jejich pracovních kompetencí (TESSEA, nedatováno).

Od roku 2014 máme díky Ministerstvu práce a sociálních věcí definovanou sadu indikátorů, které slouží jako poznávací znaky sociálních podniků. Tyto znaky jsou rozděleny do následujících pěti oblastí: veřejně prospěšný cíl, prospěch sociální, ekonomický, environmentální a místní a poskytují kritérium posouzení naplňování jednotlivých principů. Např. princip alespoň minimálního podílu tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech je splněn, pokud tyto tržby tvoří alespoň 50 % z celkových výnosů podniku nebo k naplnění trendu směrem k placené práci stačí, pokud je podíl placených zaměstnanců vůči celkovému počtu osob zajišťujících chod podniku větší než 0,1. Co se týče kritérií místního prospěchu, k přednostnímu naplňování potřeb místní komunity a poptávky postačí účetní doklady (ne starší 12 měsíců) tří odběratelů se sídlem v sousedním kraji, což je podle názoru autorky poměrně velmi snadno splnitelná podmínka, která dostatečně nereflektuje specifický charakter sociálního podniku prospěšného místní komunitě, který jej odlišuje od podniku běžného. Podobná situace je u prioritního využívání místních zdrojů, čímž jsou myšleni nejen místní dodavatelé, ale i zaměstnanci. Ovšem k naplnění této podmínky stačí opět pouhých 50 % zaměstnanců bydlících dokonce v sousedním kraji a účetní doklady 3 dodavatelů, majících sídlo tamtéž (P3 – People, Planet, Profit o.p.s., 2004).

Stanovení konkrétních závazných indikátorů je vynikající a chvályhodné, ovšem za předpokladu, že jejich splnění je snad až příliš snadné, otázkou zůstává, nakolik jsou ony indikátory pro vydefinování specifického charakteru sociálního podniku přínosné

Mezinárodní síť pro rozvoj sociálního podnikání a pro výměnu zkušeností a vzájemné učení je Network for the Better Future of Social Economy (NBFSE). NBFSE

vznikl z popudu Evropského sociálního fondu a během své tříleté činnosti (2009 – 2012) vytvořil řadu doporučení pro podporu sociální ekonomiky, nashromáždil mnoho příkladů dobré praxe a vypracoval nástroje pro oblast financování, sociálního zadávání veřejných zakázek, sociální franšízy a také mezi jinými i měření kvality a přínosů sociálního podnikání. Do sítě byly kromě vedoucího Polska zapojeny také Česká republika, Belgie, Itálie, Švédsko, Anglie a Finsko. Jejím nástupcem se stal Social Entrepreneurship Network, který vytvořil souhrn doporučení a postupů, jak mohou vlády vytvořit systém podporující sociální podnikání. Výsledná zpráva NBFSE přináší ESF doporučení, na co se při systematickém rozvoji sociálního podnikání zaměřit, a zároveň ilustruje příklady dobré praxe (The Network for Better Future of Social Economy, 2012). NBFSE zároveň vytvořil např. i nástroje pro hodnocení společenské hodnoty sociálních podniků (The Network for Better Future of Social Economy – European Tool, nedatováno).

2.5 Inkluzivní podnikání

Specifickou formou sociálního podnikání je podnikání inkluzivní, spočívající v samostatné výdělečné činnosti osob znevýhodněných na trhu práce a ve společnosti obecně. Myšlenka vychází z toho, že v některých případech je pro znevýhodněné osoby podnikání výhodnější než pracovní poměr, a proto se některé sociální podniky ve své činnosti zaměřují na poradenství a vzdělávání zájemců o sociální podnikání z řad znevýhodněných a financování jejich podnikání (Jetmar, Kučera, Pěchoučková, 2012).

Lze říci, že toto pojetí je zcela v souladu s principy participace, rovnosti, individualizace a zákazu diskriminace, ze kterých sociální práce vychází, a navíc inspirováno antiopresivním přístupem a ekologickou perspektivou přechází od konceptu uschopnění znevýhodněných osob, spočívající ve vybavení dotyčných potřebnými znalostmi a dovednostmi (typickým příkladem jsou v tomto kontextu transiční sociální podniky, popřípadě sociální rehabilitace nebo chráněná pracovní místa), k aktuálně převládajícímu konceptu zmocňování osob znevýhodněných. Ten, na rozdíl od konceptu uschopnění, nevidí problém pouze v individuálních nedostacích jedince, ale i v opresivním prostředí, v němž se pohybuje, a který jej diskriminuje. Zmocnění klade důraz na změnu strukturálních nerovností a platí-li, že zmocnění znamená pomoc lidem získat větší moc a kontrolu nad svým životem a životními

podmínkami (Navrátil, 2003), tak právě podnikání osob znevýhodněných představuje ideální příklad jak narovnáání příležitostí, tak přeměny objektů pomoci sociálního systému pasivně čekající na altruistické sociální podnikatele, ochotné jim poskytnout zaměstnání, v subjekty aktivně jednající a svobodně si volící, utvářející a rozvíjející svou profesní kariéru.

Na druhou stranu už teď Česká republika patří mezi země s největším počtem podnikatelů na obyvatele a je otázkou, kolik nových má šanci na trhu se prosadit (Kubíčková, 2014). Také je dobré vzít v úvahu statistiky Eurostatu (Schrör, 2009), podle nichž polovina podniků v EU nepřežije prvních pět let své existence. Ukazuje se, že konkrétně v České republice skončí do 3 let od svého vzniku více než 30 % podniků ve výrobní sféře a v oblasti služeb nepřežije rovných 40 % (měřeno od vstupu do EU) (OECD, 2011).

Podle britských statistik podnikatelských aktivit je míra přežití podniků (založených v roce 2009 a stále aktivních i v roce 2014) necelých 42 %. Takže do pěti let skončí 58 % nově založených podniků, přičemž nejhůře se daří novým podnikatelům v Londýně, kde je míra přežití 39 % (Office for National Statistics, 2015).

Co se týká inkusivního podnikání, Česká republika je členem mezinárodní skupiny The Community of Practice on Inclusive Entrepreneurship (COPIE) zabývající se výzkumem a rozvojem inkusivního podnikání, a to i za využití tzv. příkladů dobré praxe ze zahraničí. COPIE je síť pro výměnu zkušeností a know-how a je řízena Federálním ministerstvem práce a sociálních věcí v Německu skrze Evropský sociální fond. Kromě Německa a České republiky je zastoupeno Španělsko, Belgie a Litva. Tematické skupiny se zaměřují na akční plánování, podnikatelské vzdělávání, řízení kvality, přístup k financím a integrovanou podnikovou podporu. COPIE také provozuje www.wikipreneurship.eu, informační centrum na bázi Wikipedie o inkusivním i sociálním podnikání, místním rozvoji a sociálních inovacích. COPIE byl mezinárodním projektem ESF od roku 2009 do roku 2012 (COPIE, nedatováno).

2.6 Přínos sociálního a inkusivního podnikání

Mezi přínosy sociálního a inkusivního podnikání bezpochyby patří zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce a jejich integrace do pracovního

procesu, sociální začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením, rozvoj místní komunity, podnikání šetrné k životnímu prostředí, vyšší účast občanské společnosti na zajišťování společensky prospěšných služeb (pomoc znevýhodněným) a ekonomická soběstačnost znevýhodněných zaměstnanců nebo OSVČ, pracovní uplatnění přispívající k pocitu potřebnosti a seberealizace a snižování stigmatizace (Jetmar, Kučera, Pěchoučková, 2012). Tento druh podnikání má klíčový význam pro oblast zaměstnanosti a jako součást aktivit nestátních neziskových organizací pomáhá financovat jejich provoz a směřuje k finanční soběstačnosti. Keller (2010) upozorňuje dokonce na vyšší riziko rozvodovosti při opakované nezaměstnanosti především muže, zejména má-li druhý z páru práci dobře zajištěnou. Pokořující stigma nezaměstnanosti zřejmě vzhledem k tradičnímu rozdělení rolí dopadá více na muže, kteří se častěji postupně zbavují sociálních kontaktů, např. s širší rodinou. Při dlouhodobé nezaměstnanosti hrozí selhání sociální pomoci a podpory nejbližšího okolí, které přestává věřit, že se jeho pomocí něco zlepší. Ztížená finanční situace může vést k problémům s bydlením a dalším sociálním problémům. Marketingový tlak vybízí i nezaměstnané ke stále vyšším konzumním potřebám, přestože jsou v příkrém rozporu s jejich finanční situací.

Dalšími negativními jevy spojenými s nezaměstnaností jsou rozpad struktury dne, pocit samoty, bezvýznamnosti a méněcennosti, nenaplnění základní lidské potřeby společenského uznání, malá podnětnost sociálních kontaktů (sociální izolace vyvolává asociální chování i psychické poruchy), postupné vytrácení se schopnosti adaptace a tvořivosti i společenská role, prohlubuje se závislost (na státních opatřeních, charitativních organizacích aj.) (Hangoni, 2010, s . 80).

Zaměstnání často představuje pro znevýhodněné osoby jedinou možnost spojení se světem a společností „normálních a zdravých“ (Ambrož, Beranová, Erbanová, Hartychová Hroncová, Novák, Ságnerová, Volný, 2007, s . 9). Tímto se stává klíčovým bodem při integraci osob znevýhodněných do běžného života, a tím i významným prvkem v činnosti sociálního pracovníka a legitimním objektem jeho zájmu.

Klady ovšem zdaleka netkví pouze v ekonomických výhodách. Zaměstnanost může fungovat jako prevence sociálně patologických jevů, pomáhá získat a rozvíjet pracovní dovednosti a zvyšuje životní úroveň všech osob v domácnosti (Kubíčková, 2014). Nad ještě hlubším, spirituálním významem práce v lidském životě se zamýšlí

papež Jan Pavel II. ve své encyklice *Laborem Exercens*, kde hovoří o důstojnosti lidské práce a člověku jako subjektu práce, který skrze pracovní činnost uskutečňuje své lidství a plní osobní povolání, které je mu vlastní právě proto, že je člověkem. Mravní význam práce tkví podle něj v tom, že je pro člověka dobrem, které je nejen užitečné svými výsledky, ale které důstojnost člověka vyjadřuje i rozmnožuje. Práci člověk nejenže přetváří své prostředí a přizpůsobuje jej svým potřebám, ale také uskutečňuje sebe jako člověk, a svým způsobem se tak dokonce stává více člověkem. (*Laborem Exercens*, 1996, s . 6 - 9).

Jaký je vztah mezi sociálním podnikáním a sociální prací? Sociální podnikání je schopno nabídnout konkrétní způsob řešení problémů, se kterými se sociální práce potýká, a představuje praktický nástroj řešení problematiky nezaměstnanosti a návazných problémů sociálně a zdravotně znevýhodněných klientů. Navíc otevírá cestu financování činnosti nestátních neziskových organizací a rozšiřuje spektrum služeb poskytovaných znevýhodněným skupinám obyvatel. Jak můžeme pozorovat na příkladu Velké Británie, financování neziskových organizací nemusí přicházet pouze ze zisku vlastního sociálního podniku, ale velmi častá jsou uzavřená partnerství i mezi charitativní neziskovou organizací a úspěšným sociálním podnikem, který se stává donátorem. Toto partnerství je oboustranně výhodné, nejenže sociální podnik investuje část zisku na obecně prospěšné účely v souladu se svým posláním, ale zároveň posílí své dobré jméno. A charitativní nezisková organizace dostane potřebné finanční prostředky pro své aktivity a propagací dotyčného sociálního podniku podpoří dobrou praxi férové firmy (Mannion, 2016 [on-line]).²

Svým charakterem má tedy sociální podnikání z pohledu sociální práce blízko k radikální komunitní práci, která se zabývá příčinami marginalizace určitých sociálních skupin a zaměřuje se na jejich zmocňování a změnu existujících, nepříznivých společenských vztahů a společenského řádu (Navrátil, 2001, s . 133). A nejen to, nabídnutím pracovních příležitostí těm, kteří téměř nemají šanci se na otevřeném pracovním trhu uplatnit, je sledováno naplnění antiopresivního přístupu a zajištění rovných příležitostí jako opaku diskriminace.

² Spojení silné značky zavedené charitativní organizace s úspěšným sociálním podnikem má velký potenciál. V uvedeném případě zná charitu Sport Relief 84 % obyvatel UK a z nich by 38 % preferovalo při koupi výrobků či služeb její partnerskou organizaci, kterou je v tomto případě GLL, podnikající v oblasti komunitních sportovních a volnočasových aktivit.

Spolek Nový Prostor, který svou inspiraci našel ve Velké Británii a v České republice působí od roku 1999, dává lidem bez domova možnost si pouličním prodejem časopisu vydělat a získat pracovní zkušenosti. Prodejci jsou často lidé bez šance získat uplatnění na běžném trhu práce, bez dokladů, bez přístřeší a /nebo se zdravotním omezením.

„Většina projektů v oblasti sociálních služeb se cyklí v akademicky pojatém rutinním kolečku: analýza problému, návrh řešení, sledování plnění, vyhodnocení a znovu analýza problému – bavíte se s člověkem o jeho problému a na konci dospějete k radě, že si má najít práci, kterou pro něj ale sociální služby zpravidla nemají. Dát mu rovnou příležitost pracovat znamená vlastně začít od konce. Když člověk začne vydělávat peníze a bude si mít za co koupit večeri, umýt se a vyspat, rozhodně se mu bude ráno lépe přemýšlet nad tím, co se dá v jeho životě změnit k lepšímu.“ Robert Sztarovics, výkonný ředitel a člen představenstva Nového Prostoru (Mészáros a kol., 2008, s . 39).

Motto anglického předobrazu Nového Prostoru The Big Issue, které prodá čtvrtmilionu výtisků týdně a má přes milion čtenářů (DTI, 2002, s . 62), říká: „We believe in trade, not aid“³ (The Big Issue, nedatováno). Nemůžeme jej chápat doslovně a neohraničeně tak, že obchod je univerzálním lékem na všechny sociální problémy světa (některé naopak způsobuje), ale spíše bychom se měli snažit mu rozumět ve světle skutečnosti, že pomoc vždy zahrnuje nerovné postavení pomáhajícího a toho, komu se pomáhá. A trvá-li tato pomoc příliš dlouho, pak tyto rozdíly pouze prohlubuje, čehož si musí být vědom každý obezřetný a odpovědný pracovník pomáhajících profesí. Obchod tedy v určitých situacích poskytuje východisko z nerovného postavení klienta a může představovat realizaci konceptu zplnomocnění.

Určitou paralelu sociálního podnikání můžeme vidět i v aktuálně se rozšiřujícím konceptu Housing First (tedy domov ihned) nahrazujícím dosavadní přístup Housing Ready, kdy typicky musel žadatel bez přístřeší splnit několik kritérií (př. léčba závislostí, abstinence, vyřízení dokladů a nároků) a projít vzestupně celým sociálním systémem (noclehárny, azylový dům, sociální byt) a na všech stupních se osvědčit, než získal přístup k vlastnímu, dlouhodobému bydlení. Na zdlouhavost tohoto procesu, který nereagoval adekvátně na aktuální palčivé problémy klientů, odpověděl přístup Housing First filozofií, že s vlastní střechou nad hlavou se čelí tíživým sociálním

³ přeloženo jako „věříme v obchod, ne pomoc“

problémům lépe a efektivněji, než když se prodlužuje doba strávená v nejistotě a sociálním odloučení (United States Interagency Council on Homelessness, nedatováno). A stejně tak myšlenka sociálního podniku, zaměstnávajícího znevýhodněné osoby, spočívá v tom, že některé jejich problémy mohou být řešeny samotným zaměstnáním a jeho benefity (lepší finanční situace, sociální začlenění, širší podpůrná síť kontaktů, růst sebevědomí a sebedůvěry, pocit seberealizace, smysluplnosti a užitečnosti, nezávislost na státních příspěvcích aj.).

2.7 Rizika sociálního a inklusivního podnikání

Jako každé podnikání i to sociální nese riziko neúspěchu (viz informace u inklusivního podnikání), se kterým je třeba počítat. Martyres (2016, [on-line]) vypočítává, že nejčastějšími obtížemi, se kterými se potýkají sociální podniky, ale i komunitní nebo dobrovolné organizace, jsou nedostatek financí, schopností a dovedností, obtížné uvedení do provozu a náročné obchodní prostředí. Podle jeho zkušeností se však dá dopad těchto obtíží minimalizovat či zcela odstranit, pokud subjekt pečlivě uváží své obchodní plány a finanční modely. Promyšlený obchodní plán je zcela klíčový pro udržitelnost podniku a kupodivu ty nejkratší (do pěti stran) bývají jedny z nejkvalitnějších. Především musí mít přehled o obchodních příležitostech s kladným společenským dopadem, které jí poskytnou přebytky (zisk) a poctivě posouzené silné a slabé stránky organizace v porovnání s konkurencí. Dále je zapotřebí odhadnout počet příjemců a zákazníků a způsob, jakým je zajistí, a ujasnit si, jak budu pracovat s lidskými a jinými nefinančními zdroji. V neposlední řadě je důležité vést si záznamy o vedoucích pracovnících a všech oblastech, kde chybí jaký talent a jak jej nalézt a rozvinout, a nakonec na základě toho všeho odhadnout množství potřebných financí.

Finanční model nastíní zdroje příjmů i nákladů, finanční tok a především vlastní očekávání, které je třeba neustále testovat a zjišťovat, jak poznat své slabiny a maximalizovat své příjmy. Podnikatelé se často zapomínají ptát, kdy je pro ně výhodné zajišťovat si vše sami, a kdy je pro růst firmy vhodné partnerství s ostatními subjekty. Taky ztrácí ze zřetele, k čemu přesně jim slouží konkrétní investice, v jakém pořadí uspokojují jejich potřeby, za jak dlouho a v jaké podobě se jim vrátí a jaký druh jistoty jim nabízí. Co je ovšem nejdůležitější – nebát se jít pro radu ke zkušenějším a učit se od úspěšných. A využít i možnosti - je-li - navzájem se obohacovat od

podobně smýšlejících a fungujících organizací, které často mívají z důvodu omezených financí kanceláře dokonce ve stejné budově. Není třeba znovu objevovat Ameriku (Martyres, 2016 [on-line]).

Nejčastější bariérou začínajících sociálních podniků v Anglii je obtížné dosažení grantového či dotačního financování, zajištění potřebného finančního toku a získání úvěru. Mezi bariéry bránící udržitelnosti podnikání kromě jmenovaných dotačních zdrojů a finančního toku tak patří i nedostatek poptávky nebo špatné ekonomické klima. (Social Enterprise UK, 2015 [on-line]).

3 Podpora

3.1 Česká republika

3.1.1 Vládní

Vláda ČR ve svém Programovém prohlášení deklarovala priority, mezi něž patří na prvním místě rozvoj podmínek pro svobodné podnikání, nastartování udržitelného hospodářského růstu, tvorba pracovních míst s důrazem na ohrožené skupiny a na problémové regiony a účinná pomoc lidem žijícím v hmotné nouzi. Dále zdůraznila podporu rozvoje občanské společnosti a činnosti nestátních neziskových organizací.

Mezi rezortní priority MPSV patří mimo jiné rozvoj aktivní politiky zaměstnanosti zacílený na zvláště ohrožené skupiny, konkrétně ženy s malými dětmi, mladé do 30 let, osoby v předdůchodovém věku, s nízkou kvalitací, ohrožení sociálním vyloučením a osoby se zdravotním postižením. Zároveň se vláda zavázala k dočasnému osvobození od plateb na sociální pojištění po dobu 12 měsíců u zaměstnavatelů zaměstnávající občany zvláště ohrožené na trhu práce, jimiž se myslí absolventi VŠ, osoby starší 50 let a rodiče po návratu z mateřské dovolené, kteří jsou před uzavřením pracovního poměru evidováni jako nezaměstnaní. Za tyto zaměstnance by pojistné hradil stát.

Vláda se také přihlásila k podpoře malého a středního podnikání a přiznala, že tyto oblasti stále představují nevyužitou rezervu růstu a zaměstnanosti. Chce tím dosáhnout rozvojem státní Českomoravské záruční a rozvojové banky, vzděláváním začínajících podnikatelů, zjednodušením přístupu k veřejným zakázkám a snižováním administrativní zátěže podnikatelů. Zároveň klade důraz na boj proti sociálnímu vyloučení. Všechny tyto priority jsou jasnou podporou sociální ekonomiky a zelenou pro sociální podnikání (Programové prohlášení vlády ČR, 2014).

Sociální firmy se musí potýkat se specifickými potřebami svým zaměstnanců ze znevýhodněných skupin, v praxi např. potřebují více času na zapracování a zaučení, zkrácení pracovní doby, je běžná vyšší nemocnost nebo častější výpadky zaměstnanců, a proto je účelné tyto zvýšené náklady dorovnat z jiných, např. vládních zdrojů (Syrovátková, 2010, s. 27).

Podporu neziskovým organizacím, které se rozhodnou sociálně podnikat, poskytuje Fond pro nestátní neziskové organizace (dále FNNO), který podporuje aktivity NNO prosazujících veřejný zájem. V tomto kontextu je tedy významnou prioritní oblastí především sociální inkluze. Zajímavým aspektem FNNO je i rozvíjení bilaterální spolupráce mezi českými NNO a subjekty v donorských státech formou výměny zkušeností a know-how, což zejména v oblasti sociálního podnikání může být velmi přínosné. FNNO je financován z EHP fondů 2009 - 2014 (Fond pro nestátní neziskové organizace, 2016).

Zahájení samostatné výdělečné činnosti osob nezaměstnaných a v našem kontextu jinak znevýhodněných na trhu práce podporuje úřad práce podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti formou rekvalifikačních kurzů zaměřených na získání a posílení kompetencí a znalostí potřebných pro zahájení podnikání nebo poskytnutím finančních prostředků na zahájení SVČ. Tím je myšleno především společensky účelné pracovní místo zřízené uchazečem o zaměstnání za účelem zahájení SVČ nebo překlenovací příspěvek poskytovaný podle § 114 zákona o zaměstnanosti. Na zřízení společensky účelného pracovního místa má však uchazeč šanci pouze tehdy, nelze-li zajistit jeho pracovní uplatnění jinak, výše příspěvku se může lišit podle regionu. Cílovou skupinou jsou obecně osoby vedené v evidenci ÚP déle než 5 měsíců, starší 55 let či mladší 25 let a rodiče s dětmi či osoby, kterým je z jiných relevantních důvodů bráněno ve vstupu na trh práce. Tato kritéria však nejsou závazná a mohou se lišit v závislosti na potřebách jednotlivých regionů. Překlenovací příspěvek mohou získat osoby, které zřídily společensky účelné pracovní místo a slouží k úhradě provozních nákladů SVČ za 5 měsíců. OZP mohou navíc využít nástroje chráněného pracovního místa podle § 75 – 77 zákona o zaměstnanosti, na jehož zřízení a provoz je taktéž poskytován příspěvek (Dudek, 2013).

Vyskočil (2014) navrhuje jako nástroje podpory sociálních podniků ekonomické zvýhodnění jejich hospodaření, v soutěžích o veřejné zakázky a státními příspěvky na integrované (podpora sociálně vyloučených obdobná jako nyní OZP).

3.1.2 Evropská

Evropská unie podporuje sociální podnikání skrze Evropský sociální fond, a to hlavně operačním programem Zaměstnanost 2014 – 2020, který se věnuje např. podporování zaměstnanosti, sociálnímu začleňování a boji s chudobou, řídicím orgánem je MPSV. Výzvy tohoto OP jsou určeny různým subjektům, ať už se jedná např. o MPSV, ÚP, obce, vzdělávací instituce, obchodní korporace nebo NNO (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2008).

Sociální podnikání (zejména v sociálně vyloučených lokalitách) podporuje i Evropský fond pro regionální rozvoj (dále ERDF) skrze Integrovaný regionální operační program, jehož řídicím orgánem je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. ERDF je největším ze strukturálních fondů EU a jeho prostředky jsou určeny na investice do výroby vedoucí ke vzniku nových pracovních míst a investice do dopravní, vzdělávací, sociální a zdravotní infrastruktury. Vzhledem ke svému důrazu kladenému na místní rozvoj, rozvoj malého a středního podnikání v problémových regionech a zaměření na životní prostředí, představuje ideální platformu pro všechny zájemce o sociální podnikání (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2012).

Další alternativou zaměřenou na rozvoj NNO (a potažmo i sociálního podnikání) je Program švýcarsko-české spolupráce, resp. Blokovaný grant Fondu pro nestátní neziskové organizace z nadace Partnerství. Novým sociálním podnikatelům může pomoci i Program Inostart umožňující financování začínajícím firmám nebo schválení projektu v rámci Fondu Partnerství, což např. RUBIKON Centru vyneslo příspěvek pokrývající 90 % jeho nákladů na vytvoření pracovních příležitostí pro sociálně znevýhodněné občany (Ministerstvo financí ČR, 2010).

Podporu poskytují také EHP fondy, financované členskými státy Evropského hospodářského prostoru (a zároveň nečlenové EU), kterými jsou Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Sociálního podnikání se týkají zejména program pro nestátní neziskové organizace a program pro sociální začleňování. Programy Norských fondů poskytují také příležitosti sociálním podnikatelům. Koordinátorem EHP fondů i Norských fondů je Ministerstvo financí ČR, které ve spolupráci s příslušnými ministerstvy spravuje většinu programů (Ministerstvo financí ČR, 2013).

Evropa 2020 je klíčovým strategickým dokumentem EU na desetileté období do roku 2020, který stanoví tři klíčové priority, pět cílů a sedm programů k jejich naplnění. Klíčové priority tvoří růst inteligentní (rozvoj ekonomiky založený na

vědomostech a inovacích), udržitelný (zelenější a konkurenceschopnější ekonomika šetrná ke zdrojům) a inklusivní (vysoká zaměstnanost spolu se společenskou a územní soudržností). Přímo zahrnující sociální podnikání jsou cíle mít míru zaměstnanosti vyšší než 75 % pro osoby v rozmezí 20 a 64 let a o 20 milionů lidí méně ohrožených chudobou. Konkrétně program Youth on the Move má za cíl usnadnit mladým vstup na trh práce, a to i formou podnikání, Agenda pro nové dovednosti a profese chce modernizovat trh práce a zmocnit lidi k rozvíjení svých schopností během celého životního cyklu s ohledem na lepší setkání se poptávkou s nabídkou a podpořit pracovní mobilitu a konečně program Evropské platformy proti chudobě chce zajistit sociální a teritoriální kohezi tak, aby růst i pracovní místa byly široce sdílené a aby lidé zakoušející chudobu a sociální vyloučení mohli žít v důstojnosti a být aktivními členy společnosti. EU toho chce dosáhnout především sociálními inovacemi pro ty nejzranitelnější, zejména poskytnutím inovativního vzdělávání, tréninku a pracovních příležitostí pro vyloučené komunity, bojem proti diskriminaci a podporou integrace migrantů, aby mohli naplno využít svého potenciálu (Evropská komise, 2010).

Vzhledem k výše zmíněným nejkritičtějším prvním pěti letům existence firmy je důležité, aby měl podnik po celou tuto dobu dostatek finančních prostředků ať už z dotací nebo z jiných zdrojů.

Některé sociální podniky přiznávají, že po ztrátě podpory z veřejných peněz nedokážou udržet všechna pracovní místa projektem vytvořená a musí snižovat počty svých zaměstnanců nebo mzdy a úvazky (P3 – People, Planet, Profit, o.p.s., 2015, s. 7-10).

Tímto se ukazuje i rub finanční podpory a dotací sociálním podnikům, které sice zvýší ochotu subjektů začít sociálně podnikat, ovšem může vytvářte od počátku slabé, málo konkurenceschopné podniky, které si rychle zvyknou na podporu z veřejných financí a v případě jejího ukončení jsou v ohrožení jak některá vytvořená pracovní místa, tak někdy i existence samotného podniku v tržním prostředí. Další nevýhodou finanční motivace sociálně podnikat je to, že některé subjekty volí formu sociálního podnikání jen po dobu, kdy finanční podpora z veřejných institucí trvá – ve chvíli, kdy skončí, nemají důvod doposud zvýhodněné osoby dál zaměstnávat.

Současné nastavení podmínek pro získání dotací kritizuje i Kubíčková, když říká, že omezovat dotace pouze na nově vzniklý podnikatelský subjekt nebo registraci

nové živnosti stávajícího podniku je v kombinaci s podnikáním se zcela novou službou či výrobkem, zaměstnáváním osob ohrožených na trhu práce a jejich zapojením do rozhodovacího procesu řízení firmy poměrně velkou zátěží pro sociální podnik, kterou zvládne údajně jen málokdo (Kubíčková, 2014, s . 18).

3.2 Anglie

Podpora z fondů EU prakticky stejná jako v České republice, prostředí se liší spíše odlišným vládním pojetím. Vláda zavedla v roce 2014 jako první na světě daňové zvýhodnění pro sociální investice. Také se prokázalo, že 73 % mladých lidí ve věku 15 – 35 let by si připlatilo za výrobky společností společensky a environmentálně odpovědných firem (Government, 2016, s . 5 . [on-line]).

Sociálnímu podnikání se začala věnovat zvýšená pozornost za vlády Tonyho Blaira, která vydala v roce 2002 strategii ohledně podpory sociálních podniků, a upozornila tím na fakt, že sociální podniky jsou schopny produkovat vysoce kvalitní zboží a služby za dostupnou cenu (DTI, 2002). Koneckonců samostatné a nezávislé podniky uspokojující potřeby svých zákazníků a těžící ze svobod soukromého sektoru a zároveň, jejichž primárním smyslem je podpořit obecné blaho, zlepšit životní situaci znevýhodněných osob a ctít závazek veřejné prospěšnosti, je snad to nejlepší, co si může stát nejen v oblasti podnikového sektoru a zaměstnanosti přát. Na druhou stranu si uvědomuje, že sociální investice stát jeho zodpovědnosti v oblasti veřejných služeb a pomoci znevýhodněným nezbaví, ale tuto práci mu ulehčí, protože sociální inovace zpravidla vedou k mnohem vyšší efektivitě. V duchu hesla „vytvořím podmínky, aby sis pomohl sám“, tak do aktivit sociálních podniků výrazně nezasahuje, pouze se stará o příznivé podnikatelské prostředí přející jejich rozvoji. Opustil paternalistický přístup vůči svým občanům a pochopil, že nejadresněji dokáže odpovědět na lokálně specifické potřeby obyvatel právě místní, občansky angažovaná komunita.

Anglie je z našeho pohledu výjimečná i mimořádnou schopností široké spolupráce mezi všemi myslitelnými subjekty, které sledují jeden společný cíl. Dobrým příkladem je rozjezd sociálního podnikání, který se spontánně odehrál v sociálně vyloučené části Londýna tzv. v přímém přenosu během pobytu autorky na dvouměsíční odborné stáži na podzim roku 2015. Vše začalo sérií reportáží londýnského večerníku London Evening Standard o čtvrti Angell Town, které

vévodilo prvním místům všech žebříčků kriminality (zejména v počtu úmrtí mládeže a mladých lidí na zranění způsobená ilegálně drženými bojovými noži), nezaměstnanosti, nízké kvalifikace a příjmu obyvatel a sociálních problémů (např. neúplné rodiny či neplánovaného rodičovství v brzkém věku). Sociálně vyloučenou lokalitu ovládaly gangy a mnoho z dětí vyrůstalo bez otce, protože byl buď ve vězení, nebo mrtvý.

Na první pohled velice obtížná a stěží řešitelná situace si přesto našla velmi jednoduché a elegantní řešení. Po velkém ohlasu a podpoře čtenářů večerník pokračoval v reportážích, ovšem tentokrát se zaměřil na světlá místa a naděje komunity. Na matky samoživitelky se silnou osobností a odhodláním, kterým nebyl lhostejný stav komunity, v níž vyrůstají jejich děti, a lidi, kteří gang opustili nebo kvůli němu přišli o svého blízkého, a proto se rozhodli jít dobrým příkladem a místo pozvednout, např. nabídnutím sportovních aktivit a dalšího zázemí pro bezprizorní mládež. Když tito lidé dostali možnost se vyjádřit, velice přesně dokázali pojmenovat konkrétní problémy (odloučenost lokality- ztížená dopravní dostupnost centra Londýna, nedostatek zázemí pro volnočasové aktivity zejména mládeže, chybějící prostory pro setkávání se komunity a její rozvoj aj.), ale také dokázali sami navrhnout řešení šitá přímo na míru. Často se zmiňovali o tom, že nápady by byly, ale chybí finance, a proto London Evening Standard založil fond určený na podporu projektu pozvednutí a rozvoje Angell Town místními obyvateli. Spontánně se připojili bankovní koncern Citi banking group, právní firma Linklaters, developerská firma Mount Anvil a lambethská městská rada. A nakonec oznámil i David Cameron, že vláda se rozhodla uvolnit speciální balík peněz určený právě pro nově vzniklý fond pro Angell Town.

Celková suma vybraná během pár týdnů se tak vyšplhala na £1 450 000, v přepočtu přibližně 50 000 000 Kč. Část z nich půjde na rozjezd tržnice, komunitního zemědělství a výstavbu občanské infrastruktury (např. kavárny, restaurace, kluby, posilovny, hřiště, lepší dopravní obslužnost...), část na další projekty (např. vzdělávací činnosti). Tento obrovský úspěch tkví v synergickém efektu angažovanosti všech zúčastněných subjektů, od občanů komunity přes širokou veřejnost, podnikatelský sektor a média (jejich role je neopomenutelná a zcela zásadní - právě média iniciativu zažehla, rozšířila a pomohla jí získat širokou podporu) až po lokální politiky a stát, resp. vládu. Nehledě na to, že projekty vznikající „zdola“

občanskou iniciativou zpravidla bývají svou schopností rychle reagovat na změny životaschopnější, efektivnější a adresnější než ty vládní.

Myšlenka, že negativní prostředí způsobuje negativní chování, je stará a experimentálně ověřená⁴ (byť u drogové závislosti kryš, autorka je toho názoru, že jsou její poznatky do určité míry relevantní i pro lidské jednání a výskyt nežádoucích sociálních jevů v závislosti na negativním a málo podnětném sociálním prostředí).

Spojené království si zakládá na rozvinuté sociální ekonomice a vláda systematicky podporuje další vývoj v oblasti třetího sektoru, sociálního podnikání, CSR a občanské společnosti jako takové. Mezi projekty, kterými se vládní Úřad pro občanskou společnost snaží podpořit občanskou iniciativu a posílit nestátní neziskový sektor, patří Národní občanské služby, jejichž významnou součástí je dobrovolnická činnost mládeže (Office for Civil Society, 2016 [on-line]). Koncept láká 15 – 17leté studenty středních škol na měsíční prázdninovou dobrovolnickou činnost v rámci své komunity pro místní charitativní organizaci. Slibuje nejen rozvoj profesních a osobnostních dovedností, vyšší šanci na přijetí na vysokou školu a pocit užitečnosti a naplnění, ale především úžasné a nezapomenutelné zážitky. Spolu s perfektními a vizuálně lákavými webovými stránkami tím přesně cílí na danou skupinu, která získává dojem, že dobrovolnické aktivity jsou moderním, smysluplným a zábavným způsobem trávení volného času (National Citizen Service, 2016 [on-line]). Tento koncept svým jednoduchým a atraktivním provedením funguje na principu Teorie zábavy⁵, podle které je zábava nejjednodušší cestou, jak motivovat a měnit lidské chování k lepšímu.

Za jednoduchým zpracováním projektu je velmi promyšlená dlouhodobá strategie, jak vychovat budoucí generaci k občanské angažovanosti a citlivosti k sociálním otázkám, a jak vybudovat silnou základnu občanské společnosti dalších generací.

Většina sociálních podnikatelů se také shoduje na tom, že nejlepším obdobím k podněcování zájmu studentů o sociální podnikání je období středoškolského studia

⁴ Podle Coambse a spol. za drogovou závislost nemohou drogy, ale okolnosti a důvody, které vedou k jejich užívání. Svým pokusem již v roce 1978 prokázal, že silná závislost na drogách (morfin) se vyvine jen u kryš žijících v malých, málo podnětných klecích. Když vybudoval tzv. Krysí park, mnohonásobně větší, než je standardní laboratorní klec, s dostatkem hraček, potravy a běhacích kol pro přiměřené množství kryš obojího pohlaví, zjistil, že krysy v Kryším parku také ochutnaly vodu i roztok s drogou, ale na rozdíl od svých druhů ve standardní kleci se k droze nevracely a preferovaly vodu (Alexander, Coombs, Hadaway 1978).

⁵ Za touto iniciativou stojí concern Volkswagen (The Fun Theory, 2009 [on-line]), ovšem stěží přišel s touto myšlenkou jako první. Nelze nepomyslet na možnou inspiraci i čtyři sta let starou myšlenkou Komenského „škola hrou“ (Uhlířová, 2014 [on-line]).

a možnost si sami vyzkoušet na vlastní kůži fungování sociální ekonomiky (UnLtd, 2015 [on-line]).

Další celostátní kampaní je Sociální Sobota, realizovaná 10. října 2015. Jedná se o druhý ročník ve spolupráci s organizací Social Enterprise UK (sdružující sociální podniky), věnovaný čistě podpoře sociálního podnikání, šíření informací, nabuzení zájmu veřejnosti a jejímu zapojení. Poskytuje konkrétní rady, jak se zapojit a sociální podniky podpořit, proč a kde (Social Saturday, 2015 [on-line]).

O tradičním zavedení sociálního podnikání (ve smyslu sledování primárně sociálního, obecně prospěšného cíle, spolu s omezeným přerozdělováním zisku a jeho využití ve prospěch daného sociálního cíle) u neziskových organizací mluví i fakt, že v době, kdy teprve vznikala vládní strategie pro podporu sociálního podnikání (2002), podle zprávy Národní rady pro dobrovolnické organizace už celá třetina příjmů nestátních neziskových organizací pocházela z jejich obchodních aktivit (DTI, 2002, s. 13).

Významnou formu podpory představují ocenění nejlepším sociálním podnikům a podnikatelům, které každoročně udělují zastřešující organizace Social Enterprise UK a UnLtd. Druhá jmenovaná udělala mezi vítězi průzkum, ze kterého vyplynulo, že 70 % vítězů získání ceny zvýšilo sebevědomí, 82 % se díky ní cítí schopnější dosáhnout společenské změny a 77 % říká, že se jim díky účasti v soutěži Star People Programme zlepšily schopnosti a dovednosti (zejména komunikativnost, síťování, osobní efektivita a vůdcovské schopnosti) (UnLtd, 2014b, s. 7 [on-line]).

UnLtd také organizuje program Big Local, který od roku 2010 slouží k podpoře malých komunit a aktivit místních. Výhodou programu jsou tři fáze, kdy vítěz prvního stupně dostane malou sumu peněz doslova na zkoušku svého nápadu. Druhá úroveň slouží k ostrému startu sociálního podniku a třetí, vhodná pro již podnikající subjekty, je určena pro další rozvoj a inovace jejich podniku. Podpora těchto úrovní je samozřejmě finančně odstupňovaná a ukazuje se, že toto rozdělení podporuje genderovou vyváženost, jelikož podíl účastníků je přibližně stejný, na rozdíl od klasického podnikatelského prostředí malých a středních firem, kde přes 80 % tvoří muži (Social Enterprise, 2015 [on-line]). UnLtd argumentuje, že ženy obecně mívají nižší sebevědomí a chuť riskovat než muži, a proto se jich tolik do podnikání nepouští, čímž dochází k posilování genderových nerovností. Ovšem první stupeň podpory realizace podnikatelského nápadu je téměř bez rizika, a zároveň příklady

úspěšných žen minulých ročníků působí jako stimul ženského podnikatelského sebevědomí, a proto zájem ze strany žen pomalu, ale vytrvale roste. Obecně v sociálním podnikání podíl žen podnikatelek roste, kdy aktuálně tvoří 40 % (Social Enterprise UK, 2015 [on-line]). Zajímavostí na tomto programu je i jeho financování, kdy je plně hrazen z nadace Big Lottery Fund, založené oblíbenou sázkovou kancelář (UnLtd, 2014b, [on-line]).

4 Legislativa

4.1 Česká republika

Zákon o sociálním podnikání se začal připravovat v roce 2014 a předložil jej ministr pro lidská práva spolu s Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem průmyslu a obchodu. Termín předložení věcného záměru zákona je naplánován na 1. čtvrtletí 2016 a podle dotazníkového šetření, uskutečněného obecně prospěšnou společností P3 – People, Planet, Profit, 4 /5 respondentů by chtěly zákon o sociálním podnikání. Často si dotazovaní stěžovali na nepřesné vymezení samotného pojmu sociální podnik a vyslovovali přání pročistit trh od těch, kteří podle jejich názoru označení zneužívají, a zároveň zákonnou definicí přispět k vyšší informovanosti širší veřejnosti a obchodních partnerů, co vše sociální podnik zahrnuje (P3, 2015, s. 16).

Vzhledem k doposud chybějícímu speciálnímu zákonu činnost sociálních podniků obecně upravuje občanský zákoník, dále zejména zákon o obchodních korporacích, o účetnictví, o živnostenském podnikání, o veřejných zakázkách, o zaměstnanosti a zákoník práce.

Na základě rozmanitosti a různorodosti sociálních podniků ani Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020 ohledně sociálního podnikání neobsahuje doporučení do nové legislativy zavést jednotnou právní formu. Zákon o veřejných zakázkách uvádí možnost zvýhodnit integrační sociální podniky, ovšem s více jak 50 % zaměstnanci se zdravotním postižením. Toto kritérium zahrnuje jen úzkou výseč sociálních podniků, přitom zvýhodnění při veřejných zakázkách by si přálo mnoho sociálních podnikatelů.

Díky výrazné podpoře zaměstnávání osob se zdravotním postižením v zákoně o zaměstnanosti je v České republice výrazně rozvinutá síť sociálních podniků právě s touto cílovou skupinou a potřeba zahrnutí i jiných potřebných skupin do aktivní politiky zaměstnanosti státu je zjevná (Vyskočil, 2014).

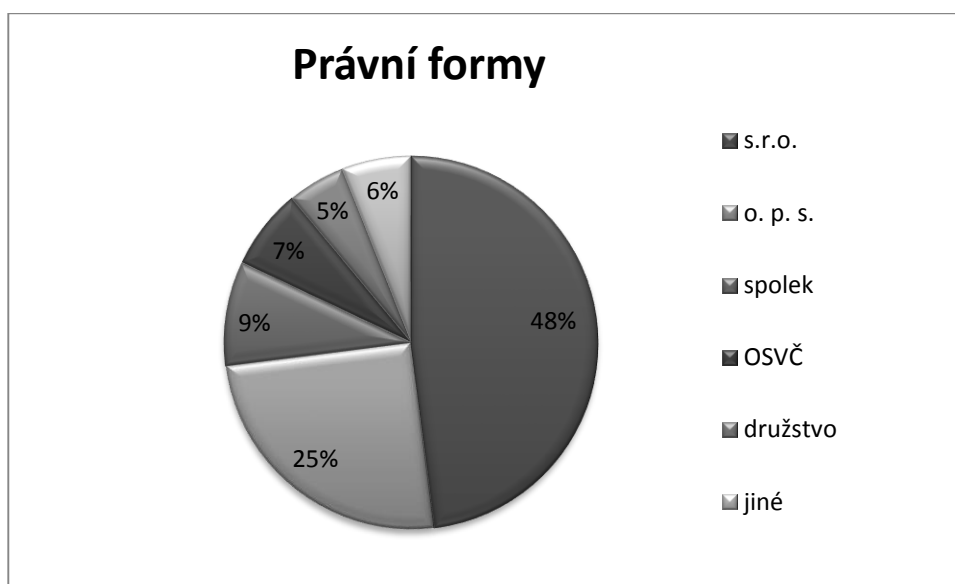
Nejčastěji zastoupenou právní formou sociálního podniku v ČR je podle dotazníkového šetření společnosti P3 – People, Planet, Profit, o.p.s. společnost s ručením omezeným, a to téměř v polovině všech případů. Druhou nejčastější formou je obecně prospěšná společnost, kterou je každý čtvrtý podnik, a následují

spolek, OSVČ, družstvo a jiné formy (akciové společnosti, v.o.s. a církevní právnické osoby) (P3 – People, Planet, Profit, o.p.s., 2015, s. 5).

Čtyři pětiny sociálních podniků na našem území jsou samostatnou právnickou osobou a pouze zbytek je součástí větší organizace, například jako středisko či provozovna (P3 – People, Planet, o.p.s. tamtéž).

Graf 1

Zdroj: P3 – People, Planet, Profit, o.p.s. 2015: 5.

Od roku 2014 máme díky Ministerstvu práce a sociálních věcí definovanou sadu indikátorů, které slouží jako poznávací znaky sociálních podniků. Tyto znaky jsou rozděleny do následujících pěti oblastí: veřejně prospěšný cíl, prospěch sociální, ekonomický, environmentální a místní a poskytují kritérium posouzení naplňování jednotlivých principů. Např. princip alespoň minimálního podílu tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech je splněn, pokud tyto tržby tvoří alespoň 50 % z celkových výnosů podniku nebo k naplnění trendu směrem k placené práci stačí, pokud je podíl placených zaměstnanců vůči celkovému počtu osob zajišťujících chod podniku větší než 0,1. Co se týče kritérií místního prospěchu, k přednostnímu naplňování potřeb místní komunity a poptávky postačí účetní doklady (ne starší 12 měsíců) tří odběratelů se sídlem v sousedním kraji, což je podle názoru autorky poměrně velmi snadno splnitelná podmínka, která dostatečně nereflakuje specifický charakter sociálního podniku prospěšného místní komunitě, který jej odlišuje od

podniku běžného. Podobná situace je u prioritního využívání místních zdrojů, čímž jsou myšleni nejen místní dodavatelé, ale i zaměstnanci. Ovšem k naplnění této podmínky stačí opět pouhých 50 % zaměstnanců bydlících dokonce v sousedním kraji a účetní doklady 3 dodavatelů, majících sídlo tamtéž (P3 – People, Planet, Profit o.p.s., 2004).

Stanovení konkrétních závazných indikátorů je vynikající a chvályhodné, ovšem za předpokladu, že jejich splnění je snad až příliš snadné, otázkou zůstává, nakolik jsou tyto indikátory pro vydefinování specifického charakteru sociálního podniku přínosné

4.2 Anglie

Vláda považuje za sociální podnikání takové podnikání, které svou ekonomickou aktivitou primárně sleduje dosahování sociálních cílů, a které z většiny zisk investuje zpět do rozvoje podnikání nebo přímo na aktivity dosahující oněch sociálních cílů (DTI, 2002, s. 45 [on-line]). Forem dosahování těchto sociálních cílů a poslání podniku je několik – různé přístupy nastínila UnLtd, zastřešující organizace sociálních podniků (2014). Jedním z nich je sběr a zveřejňování důkazů o pozitivních sociálních důsledcích jednání podniku, často formou externího sociálního auditu, vlastního sběru dat nebo použitím některé z metod pro určení společenské hodnoty. Tyto výsledky pak zveřejňují na svých webových stránkách. Jiný přístup akcentuje vtělení společenského účelu přímo do zakládacích dokumentů organizace. Zajímavou metodu představuje právo veta spřízněné neziskové/charitní organizace s důvěrou veřejnosti zamítnout jakékoli změny ve společenském cíli podniku. Lze také postupovat specifickým rozdělením zisku (investicí zpět do podniku a sdílením jeho podílu se zaměstnanci), závazkem poskytovat určitou část zisku jiným charitativním organizacím nebo sdíleným vlastnictvím, typicky u družstev (UnLtd, 2014 [on-line]).

Od roku 2004 existuje speciální forma sociálního podniku, tzv. CIC, která má zákonnou definici veřejné prospěšnosti a omezeného přerozdělování zisku. Mimo něj působí i komunitně prospěšné společnosti a společnosti s ručením omezeným a družstva. Jak se ukázalo, CIC zdaleka ne všem vyhovuje a v oblasti forem sociálního

podnikání existuje stále diverzita (Department for Business Inovation & Skills, 2011 [on-line]).

5 Velikost a množství

5.1 Česká republika

Ke dni 22. 02. 2016 se na území České republiky nacházelo 222 podniků, které se k sociálnímu podnikání přihlásily na stránkách www.ceske-socialni-podnikani.cz. Největší množství se nachází v tradičně nejrozvinutější části republiky, tj. v Praze (51), dále v kraji Jihomoravském (23) a Moravskoslezském (21). Následují kraje Olomoucký, Ústecký a Středočeský, shodně po 19 podnicích. Naopak nejméně je v krajích Libereckém (4) a Karlovarském (2).

Vzhledem k počtu obyvatel jednotlivých krajů je největší hustota sociálních podniků kromě Prahy v krajích Olomouckém a Zlínském a je trojnásobně větší než v kraji Libereckém, stojícím na opačné straně škály (Tabulka 1).

Tabulka 2

Zdroj: Počet obyvatel v regionech soudržnosti, krajích a okresech České republiky k 1. 1. 2015, dostupné z : <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112015>

Rozloha území a počet obyvatel České republiky podle krajů, a okresů k 1. 1. 2011, dostupné z : <https://www.czso.cz/documents/10180/20548145/4032120101.pdf/c1675e94-73a8-490f-ac08-08a45abb6c9b?version=1.0>

Kraj	Obyvatel na soc. podnik (v tis.)	Sociální podniky	Obyvatelé (v tis.)	Míra nezaměstnanosti 2014 (v %)
Praha	24,7	51	1 259,1	1,8
Olomoucký	33,5	19	635,7	6,8
Zlínský	34,4	17	585,3	5,7
Ústecký	43,4	19	824,0	9,7
Královéhradecký	46,0	12	551,6	5,2
Jihomoravský	50,1	23	1 172,9	5,8
Vysočina	56,7	9	509,9	5,3
Moravskoslezský	58,	21	1 217,8	8,8
Jihočeský	63,7	10	637,3	5,2
Pardubický	64,5	8	516,4	4,7
Středočeský	69,2	19	1 315,3	4,8
Plzeňský	71,9	8	575,1	5,0
Liberecký	109,7	4	438,9	6,2
Karlovarský	149,6	2	299,3	8,2

Z hlediska regionálního rozložení lze říci, že sociální podnikání je nejrozšířenější v Praze a Středočeském kraji a na Moravě, zejména v kraji Jihomoravském. Výjimku tvoří Ústecký kraj, kde může být jednou z příčin většího množství sociálních podniků snaha snížit vysokou míru nezaměstnanosti (Tabulka 1).

Sociální podniky můžeme rozdělit podle velikosti na základě toho, kolik osob zaměstnávají. Mikropodniky, malé, střední a velké podniky definuje Evropská komise v Příloze I nařízení Komise (ES) č . 800/2008, podle které jsou mikropodniky takové podniky, zaměstnávající méně než 10 osob a s ročním obratem do 2 milionů EUR. Malé podniky zaměstnávají více než 10 osob a jejich roční obrat není vyšší než 10 milionů EUR, střední podniky zaměstnávají do 250 osob a jejich roční obrat nepřesahuje 50 milionů EUR. A podniky s více než 250 zaměstnanci či ročním obratem vyšším než 50 milionů EUR se řadí mezi podniky velké (Komise, 2008).

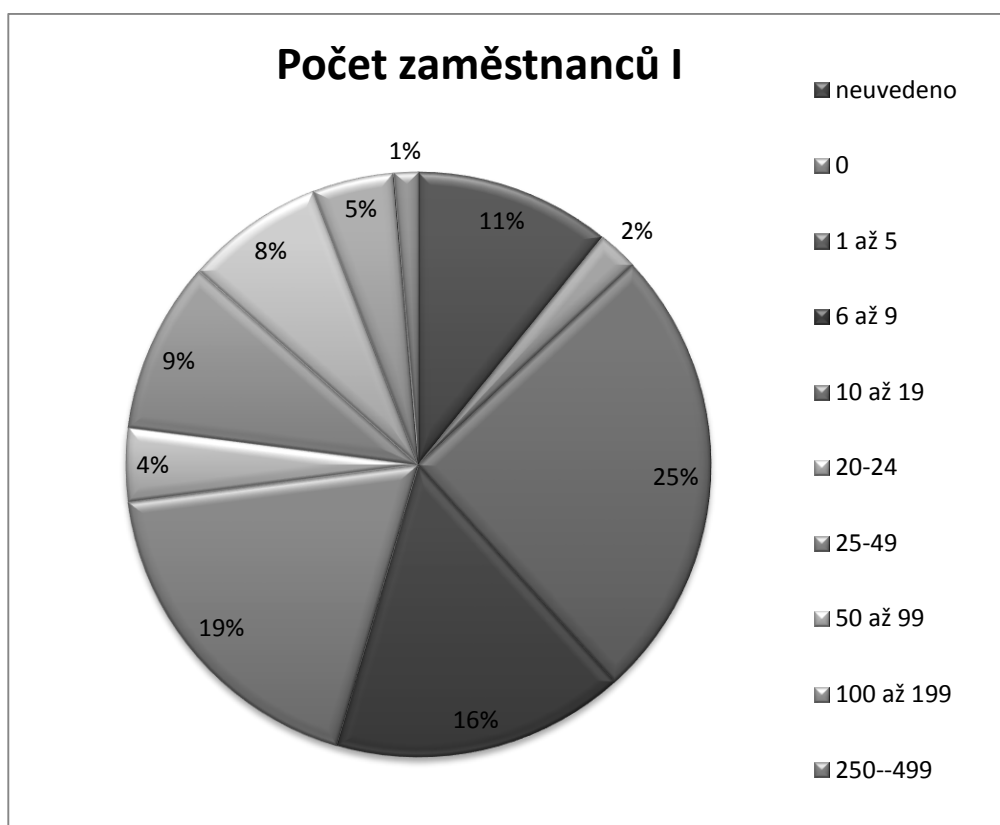
Na základě zjištění počtu zaměstnanců podniků registrovaných na portále www.ceske-socialni-podnikani.cz, s využitím veřejně přístupné databáze ekonomických subjektů⁶⁶, lze říci, že z hlediska velikosti jsou nejrozšířenějšími sociálními podniky v České republice mikropodniky, zaměstnávající méně než 10 osob, které tvoří téměř polovinu všech sociálních podniků. Malé podniky do 50 zaměstnanců jsou zastoupeny z 36 %, po nich následují střední podniky s 15 %. Velký sociální podnik s více než 250 zaměstnanci se nepodařilo na našem území zaznamenat (Graf 2).

Podrobnější rozlišení z hlediska počtu zaměstnanců viz Graf 1 .

Graf 2

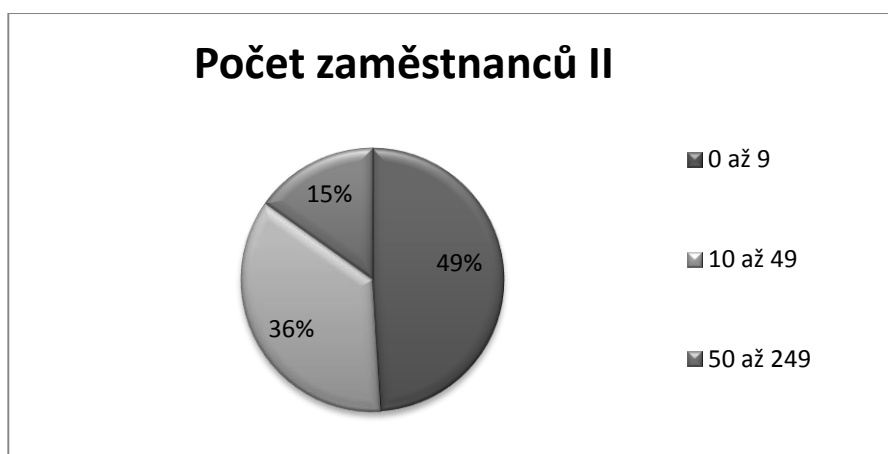
Zdroj: www.ceske-socialni-podnikani.cz,

⁶⁶ http://www.info.mfcr.cz/ares/ares_es.html.cz

Graf 3 ;

Zdroj: www.ceske-socialni-podnikani.cz,

5.2 Anglie

Odhaduje se, že na území Spojeného království funguje přes 70 000 sociálních podniků (Social Enterprise UK, 2015, s . 4 [on-line]). Stále pokračuje vlna zakládání nových podniků, protože téměř polovina jich je mladší 5 let. I v Anglii převažují malé, popř. střední podniky.

Sociální podniky usilují o růst a rozvoj a dosahují tím především rozšiřováním své klientely. Dalším oblíbeným prostředkem je vyvinutí nových výrobků či služeb a třetím dokonce expanze na nové trhy i na novou geografickou lokalitu (tamtéž).

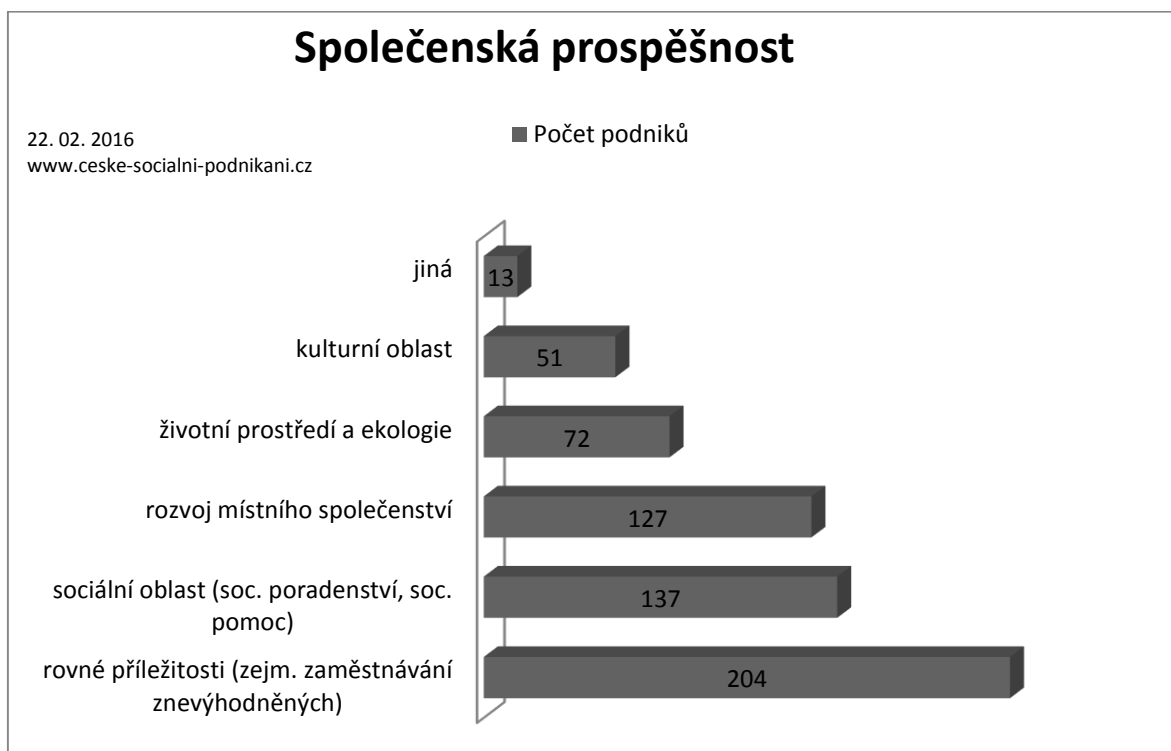
Mikropodniky (do devíti zaměstnanců) jsou nejčastějším uskupením, tvoří 57 %. Následují malé podniky (do 49 zaměstnanců) s 20% podílem a neopomenutelnou složku tvoří subjekty bez zaměstnanců, ekvivalent OSVČ, kteří se na celkovém počtu podílejí 17 % (tamtéž).

6 Obory

6.1 Česká republika

Sociální podniky můžeme rozdělit po obsahové stránce podle toho, na jakou výšeč společenské prospěšnosti se soustředí. Tabulka 2 ilustruje, že nejvíce se podniky zaměřují na podporu rovných příležitostí, zejména zaměstnávání znevýhodněných osob (P3 2016).

Tabulka 2

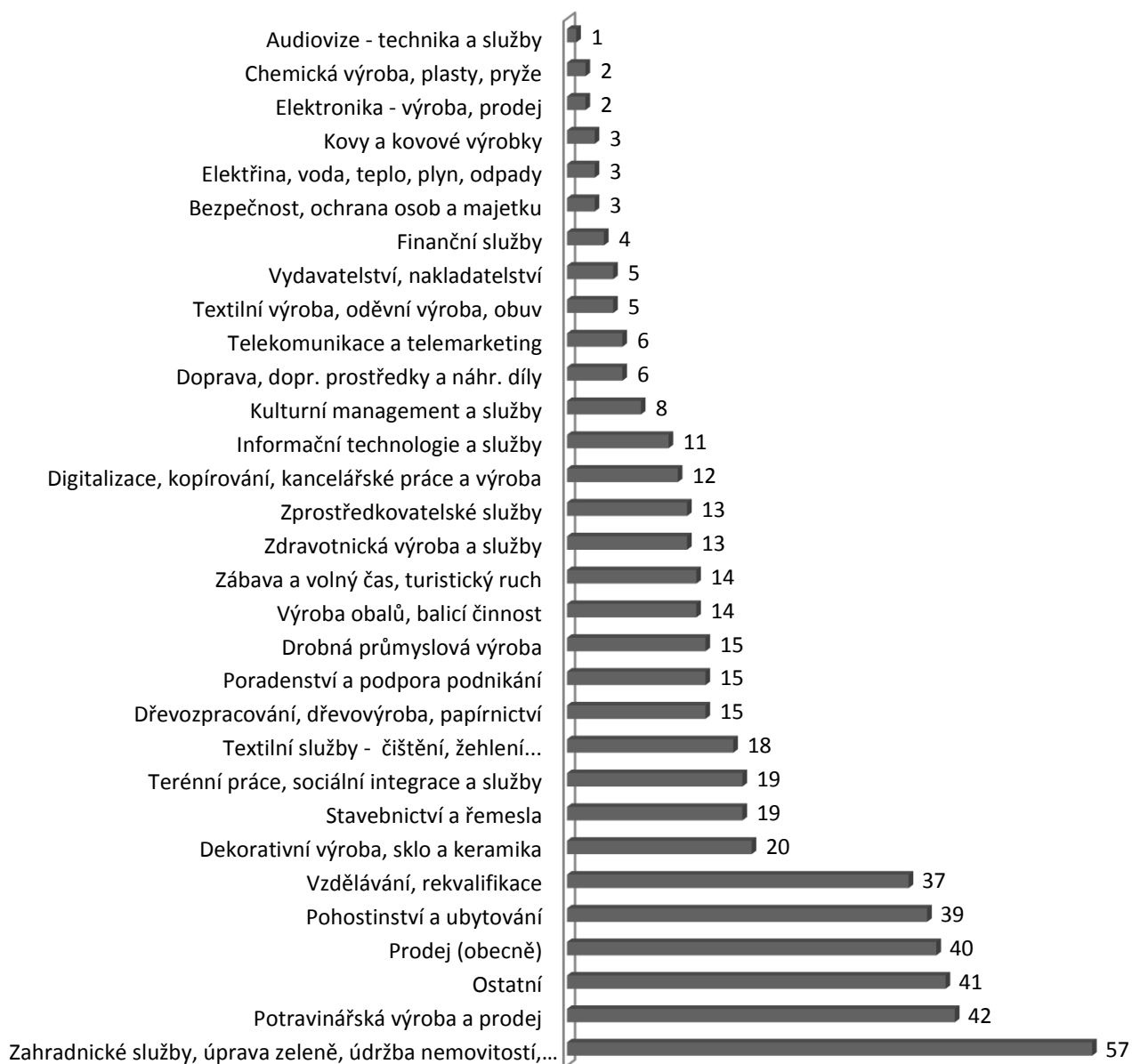
Jak je patrné z tabulky 3, nejčastěji zastoupenou oblastí působení českých sociálních podniků jsou zahradnické služby, úprava zeleně, údržba nemovitostí a úklidové práce, čemuž se k 22. 02. 2016 věnovalo 57 podniků. Další převládajícím oborem byli potravinářská výroba a prodej, prodej obecně, pohostinství a ubytování, vzdělávání a rekvalifikace a ostatní nezařazené⁷ (P3 – People, Planet, Profit, o .p .s ., 2016)

⁷ Srv. P3 – People, Planet, Profit, o .p .s . 2015: 5. Mírně se lišící výsledky dotazníkového šetření, uvádějící např. vyšší výskyt obecného prodeje než potravinářské výroby, mohou být způsobeny jeho dřívějším zpracováním a neúčastí některých subjektů na tomto šetření.

Tabulka 3

22. 02. 2016
www.ceske-socialni-podnikani.cz

Oblasti působení

6.2 Anglie

Sociální podniky se velmi rozšířily a dnes je můžeme najít nejčastěji v oblasti služeb (72 %), konkrétně vzdělávání (18 %), podniková podpora a konzultační činnost (17 %), zaměstnanost (14 %) a obchod (12 %). Nejméně jich působí v oblasti zahradnictví a zemědělství, výroby a dopravy (všechny sektory po 2 %). Organizace s více než 250 zaměstnanci se nejčastěji orientují na oblast bydlení (33 %), sociální péče (26 %) a zdravotní péče (22 %) (Social Enterprise UK, 2015 [on-line]).

Ekonomická soběstačnost je relativně vysoká, jelikož příjmy z obchodních aktivit 73 % sociálních podniků tvoří více než 3/4 jejich příjmů. Typickým zákazníkem (v téměř 1/3 případů) je široká veřejnost, a zatímco množství inovací (zavádění nových výrobků či služeb) malých a středních podniků za posledních 12 měsíců pokleslo, sociální podniky naopak zaznamenaly růst. 41 % podniků zaměstnává více lidí než loni a polovina podniků vykazuje zisk.

V porovnání s uplynulými léty také můžeme pozorovat zajímavý trend, kdy poměrně ubývá obchodů s veřejností a spotřebiteli a naopak narůstá obchodování s veřejným sektorem, tedy sociální podniky jsou stále úspěšnější v získávání veřejných zakázek. Aktuálně se oběma oblastem věnuje přibližně 60 % podniků (možnost vícero odpovědí). Zároveň také roste obchodování se soukromým sektorem a podíl darů na příjmech pomalu klesá (20 %). Sociální podniky se řídí principem vícezdrojovosti, což je vidět na příkladu 3/4 podniků, které mají více než jeden zdroj svého příjmu. Hlavní složkou příjmu jsou obchodní aktivity s veřejností a spotřebiteli (30 %) a s veřejným sektorem (27 %). Další v pořadí stojí obchodování se soukromým sektorem (17 %). Granty a dotace jsou hlavním příjmem pouze pro 9 % podniků. Téměř 60 % podniků nějakou formou obchoduje s veřejným sektorem. Jedná se o rostoucí trend, takže můžeme očekávat další růst veřejných zakázek sociálních podniků (Social Enterprise UK, 2015 [on-line]).

Co se týká zaměření společensky prospěšných cílů, nejvíce podniků má za cíl zlepšení zdraví a životní situace a podporu zranitelných skupin (65 %), stejně jako zkvalitnění života v konkrétní komunitě (64 % - opět možnost výběru vícero odpovědí). Častými cíli jsou také vytvoření pracovních příležitostí, sociální inkluze a pro polovinu všech podniků i podpora dalších sociálních podniků a třetího sektoru. Nejméně (8 %) podniků se věnuje poskytování dostupného bydlení (tamtéž).

V celých 60 % případů jsou zaměstnanci výrazně aktivně zapojeni do rozhodovacího procesu organizace a alespoň v určité míře u 31 % podniků (tamtéž). Tedy vzhledem k tomu, že 9 z 10 sociálních podniků uplatňuje zásady spolurozhodování personálu, můžeme říci, že se jedná o definiční znak postihující charakter sociálního podnikání v Anglii. I environmentální prvek je výrazně zastoupen, kdy plných 85 % podniků se aktivně snaží minimalizovat svůj případný negativní vliv na životní prostředí. Můžeme tak pozorovat postupný vývoj od pouhého dosahování sociálních cílů podnikatelskými prostředky k pevnému začlenění ekologických perspektiv do svého sociálního poslání. Lokální prvek je taktéž silný, kdy u 63 % podniků pochází veškerý personál z dané lokality.

7 Cílové skupiny

7.1 Česká republika

Potřeba cílit podnikatelské a pracovní integrační aktivity na znevýhodněné skupiny obyvatel vyplývá z jejich zranitelnosti na trhu práce. Dnešní globalizovaný svět klade velké nároky na vysokou produktivitu podniků, řízení a procesy i pracovníky (CEFEC, 2007, s. 7). Nekonečnou honbou za konkurenceschopností jsou lidé redukováni na lidské zdroje, jejichž hodnota se odvíjí od jejich úspěchu na pracovním trhu. Rychle se měnící okolní svět vyžaduje flexibilitu a přináší nejistá a časově omezená pracovní místa. Oblíbeným politickým prohlášením je oznámení o počtu nových pracovních míst v důsledku sociálních inovací a investic. Většinou se nedoplňuje, o jaká pracovní místa se jedná, na jak dlouho a za jakých podmínek. Nezaměstnanost je vyšší hrozba, a tak se implicitní poselství nese v duchu „buď rád, že vůbec nějakou práci máš.“ Dehumanizace práce a tvrdé podmínky dopadají v první řadě na nejslabší, sociálně i zdravotně znevýhodněné, kteří nedokážou dostát požadavkům vysoké produktivity a obstát ve vysoce tržně konkurenčním prostředí. Odpovědí na tyto bolesti naší doby je sociální ekonomika a její speciální část sociální podnikání, usilující o integraci a soudržnost, propojení společenských cílů s ekonomickými a snažící se zlepšit socioekonomické postavení osob znevýhodněných.

Jak praxe ukazuje, osoby znevýhodněné sociálně nebo zdravotně jsou loajálními a poctivými zaměstnanci, kteří si práce váží. Mezi znevýhodněné osoby patří osoby se zdravotním handicapem, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby se zkušeností se závislostí na návykových látkách, osoby bez přístřeší, osoby pečující o osobu blízkou, mládež a mladí dospělí, oběti domácího násilí a osoby komerčně zneužívané, osoby po výkonu trestu a další (Trčka, Daneš, Škrabal, Finez, Maslowski, Kadlečíková, ... Krischke, 2015, s. 5-6). V mnoha případech se znevýhodnění kombinují, a tím ztěžují možnost uplatnění na pracovním trhu.

Jak lze poznat podle tabulky 3, nejčastěji zastoupenou skupinou obyvatel podporovanou sociálními podniky jsou osoby se zdravotním postižením. Z nich preferovanou podskupinu tvoří v polovině případů osoby s tělesným postižením, v přibližně čtvrtině případů jde o osoby s duševním postižením a osoby

s mentálním postižením, a poté osoby s postižením kombinovaným. Relativně nejméně (okolo 12 %) početnou skupinu tvoří osoby se zrakovým, vnitřním a sluchovým postižením (P3, 2015, s . 8).

Ovšem podíl OZP jako cílové skupiny sociálních podniků pomalu klesá a naopak narůstají všechny ostatní kategorie vyjmenované v následujícím odstavci, zejména dlouhodobě nezaměstnaní (P3, 2015, s . 20).

Další početně výraznou skupinu tvoří dlouhodobě nezaměstnaní. Následuje mládež a mladí dospělí v obtížné životní situaci, etnické menšiny, lidé pečující o rodinné příslušníky, osoby bez přístřeší a po výkonu trestu. Na chvostu jsou lidé se závislostmi a další, dříve nejmenovaní, mezi něž patří například rodiče s malými dětmi (Atelier PEXESO o .s ., Baby Office), cizinci (Jazyková škola Czech In), lidé v rozvojových zemích (Jeden svět, o .p .s .), senioři (KOKOZA o .p .s .), ale i odborníci a zájemci o sociální podnikání (LLP Vision, s .r .o ., BEC družstvo) (P3, 2015).

Výčet cílových skupin daného podniku ovšem není konečný a v průběhu času podléhá změně, např. z důvodu časové ohraničenosti projektu, který ke vzniku sociálního podniku vedl. V důsledku ztráty veřejných financí některé podniky nedokážou udržet všechna pracovní místa projektem vytvořená, a proto posléze redukuje počty svých zaměstnanců (P3, 2015, s . 7).

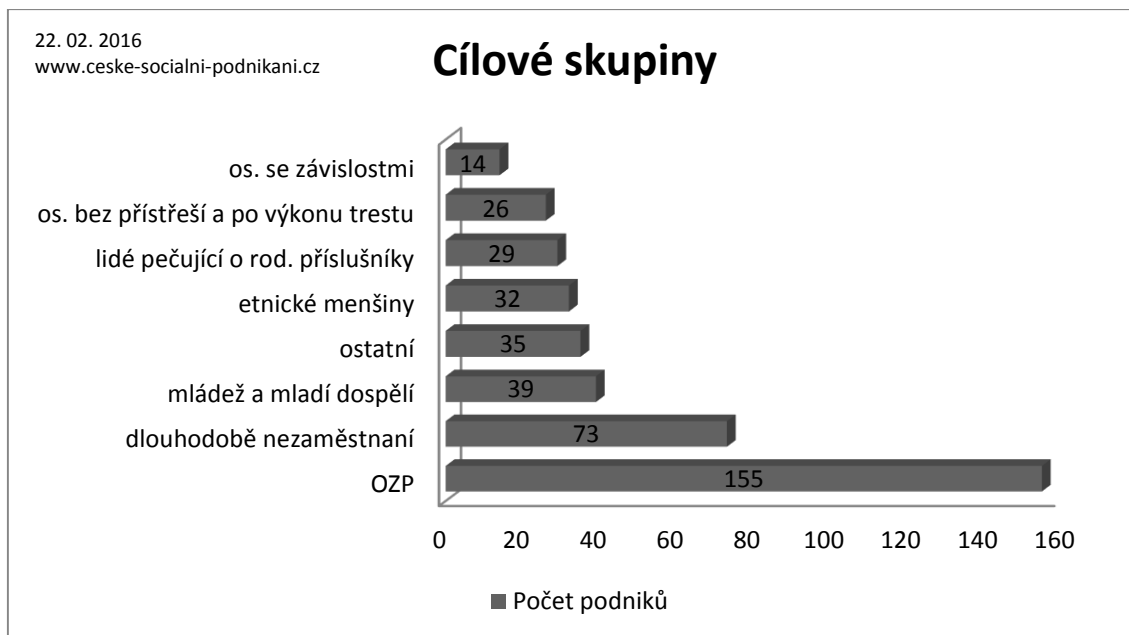
Hrstku sociálních podniků tvoří uskupení bez cílové skupiny, respektive cílicí na místní komunitu nebo na celou společnost, zaměřující se zejména na ekologické aktivity a trvale udržitelný rozvoj nebo místní rozvoj (ochrana životního prostředí a kultivace demokracie – Frank Bold, prodej regionálních produktů – např. Kavárna PředMěstí, komunitní zemědělství KomPot, ekonomika sdílení - knihovna s oblečením RE:PARADA nebo sdílení aut Autonapůl). Jediným zaznamenaným podnikem zabývajícím se podporou sebezaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce je již zmíněné BEC družstvo, které se zaměřuje především na rozvoj venkova (P3, 2016).

Můžeme srovnat se statistikou Nyssense a Defournyho (2006, s . 34), podle které se pětina evropských pracovních integračních podniků zaměřuje na poskytování sociálních služeb a druhou nejčastější oblastí je recyklování. Následují služby pro podnikatele, osobní služby, zahradnictví, zpracovatelský průmysl, stavebnictví, restaurační a hotelové služby, doprava a komunikace a tak dále.

Na základě analýzy zaměření podniků, které se v ČR k sociálnímu podnikání samy hlásí, můžeme říci, že převažuje chápání sociálního podnikání jako ekonomické činnosti ve prospěch určité marginalizované a znevýhodněné sociální skupiny, kterou nejčastěji tvoří osoby se zdravotním postižením. Naopak zaměření českých sociálních podniků primárně na celospolečenský prospěch a jejich důraz na environmentální a komunitní rozměr sociálního podnikání je spíše minoritní. Zároveň primárním prostředkem sociálního podnikání je zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce, převažuje pojetí integrační, přičemž pojetí soustředící se na sociálně prospěšné činnosti a poskytování služeb osobám znevýhodněným je v menšině. Můžeme se jen domýšlet, proč tomu tak je, zda je příčinou masivní jednostranná vládní podpora podnikům zaměstnávajícím OZP, největší společenská potřeba, historický vývoj a zkušenosti, nejlepší uplatnění na trhu, jiné faktory či jejich kombinace.

Pravděpodobně významnou roli hraje povinnost náhradního plnění podle § 81 zákona o zaměstnanosti, které může poskytovat pouze zaměstnavatel s více než 50 % OZP zaměstnanci. Zaměstnávání OZP je podpořeno povinností plnění povinného podílu, tzn., že zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci musí zaměstnávat alespoň 4 % OZP a pokud toto kritérium nesplní, musí povinný podíl v režimu náhradního plnění odebráním výrobků, služeb či zadáním zakázek právě od zaměstnavatele zaměstnávajícího více než 50 % OZP, popř. odvodem zákonem stanovené částky do státního rozpočtu (zákon o zaměstnanosti). Proto zaměstnavatelé s vyšším počtem zaměstnanců vyhledávají dodavatele poskytující náhradní plnění a jiné cílové skupiny tím ztrácí na atraktivitě.

Tabulka 4 ⁸

Zajímavým příkladem sociálního podniku zaměřeného na osoby starší 50 let představuje klub Babi-děda, který propojením dvou sociálních problémů (nezaměstnanost osob v předdůchodovém věku a atomizace rodiny) získává adekvátní řešení v podobě hlídání dětí tzv. adoptivními prarodiči, kteří je případně i vodí do kroužků nebo doučují. Vedle klubu spolek provozuje i školku (Sociální projekty, 2014, s . 12).

Projektem typicky zaměřeným na ekologický rozvoj místní komunity je Rekola, který po vzoru zahraničních evropských měst v České republice zavedl systém sdílení kol. Ten kromě Prahy, Brna a Pardubic funguje i v Olomouci a je zaštiťován právě Univerzitou Palackého. Charakteristicky růžová kola může využívat po zaplacení členského příspěvku každý (Starting Up, 2014, s . 12).

⁸ Uvedená data nevyovídají o počtech podniků zaměstnávajících výhradně osoby z těchto cílových skupin, naopak je třeba vzít v potaz, že většina sociálních podniků preferuje nejednu cílovou skupinu a zároveň některé osoby jsou součástí vícero skupin. Dostupné z : <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/adresar-socialnich-podniku/cilova-skupina> [cit. 22. 02. 2016]

7.2 Anglie

Podle DTI 2002 Ministerstvo průmyslu a obchodu přišlo s vlastní definicí sociálního podnikání a od roku 2004 má novou právní formu – „společnost v obecném zájmu“ (community interest company), od té doby má v britském chápání sociálního podnikání převážně tyto dvě charakteristiky – řídí se primárně společenskými cíli a skrze obchod dosahuje udržitelnosti (Nyssens, Defourny, 2006, s . 20).

Můžeme říci, že integrační sociální podniky jsou mezi tamními sociálními podniky spíše na ústupu, protože plných 41 % podniků nezaměstnává ani jednu znevýhodněnou osobu. Na druhou stranu stále existuje výrazné množství těch, jejichž smyslem je právě zaměstnávání znevýhodněných osob (16 %) (Social Enterprise UK, 2015 [on-line]).

8 Závěr

Práce pojednala o možných pojetích a vymezení sociálního podnikání a srovnala jeho vybrané aspekty v České republice a v Anglii.

Srovnání probíhalo z hlediska odlišné podpory, zaměření druhu fungování a zákonného prostředí. Vzhledem k dlouhodobému vývoji v Anglii se ukázalo několik zajímavých myšlenek aplikovatelných i v českém prostředí.

Potvrdilo se, že sociální podnikání představuje funkční a alternativní nástroj řešení některých sociálních otázek, a že vzhledem ke své povaze může představovat velmi vhodný přístup založený na konceptu obecného prospěchu, udržitelnosti a sociálních inovací. Jak jsme zjistili, v mnohém se Česká republika Anglií inspirovala a v mnohém se ještě od ní a jejího rozvinutého občanského sektoru a sociální ekonomiky může přiučit.

9 Použité zdroje

9.1 Tištěné zdroje

- Adámek, P . (2014). Využívání společenské odpovědnosti podnikání v České republice. In Šebestová, J ., Adámek, P ., Rylková, Ž ., Stelmach, K ., Chobotová, M ., Lednický, V ., Zapletalová, Š . *Vybrané trendy současného podnikání v České republice*. (s . 33 – 57). Karviná: Slezská univerzita v Opavě.
- Alexander, B ., Coombs, R ., Hadaway, P . (1978). The Effect of Housing and Gender on Morphine Self-Administration in Rats. *Psychopharmacology*, č . 58, s . 175 – 179.
- Ambrož, M . Beranová, N ., Erbanová, R ., Hartychová Hroncová, M ., Novák, J ., Ságnerová, L ., Volný, J . (2007). *Sociální firma – výzva v podnikání 21. století*. Praha: Fokus Praha. Dostupné též z : http://www.socialnifirmy.cz/images/publikace_fokus_6_.pdf
- CEFEC (2007). *The Linz Appeal: Why there should be more social firms for disabled and disadvantaged people in Europe*. Linz: CEFEC. Dostupné též z : <http://socialfirmseurope.org/wp-content/uploads/2011/12/Linz-Appeal-Part-A1.pdf>
- Defourny, J ., Nyssens, M . (2014). The Breakthrough of Social Enterprise: Conceptual Clarifications. In *L'Option de Confrontations Europe*, no. 33, s . 23 – 27.
- Dohnalová, M ., Legnerová, K . a kolektiv (2014). *Výzkum sociálních podniků v ČR – 2014*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Dostupné též z : http://emes.net/content/uploads/publications/social_enterprise_INTRO_June06.pdf
- Hangoni, T . (2010). Podiel sociálnej práce na prekonaní dosledkov nezamestnanosti. *Sociální práce/Sociálna práca*, č . 1 , s . 77 – 81.
- Jan Pavel II. (1996) *Laborem exercens*. In *Sociální encykliky (1891 – 1991)*. Praha: ZVON. Dostupné též z : http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/LaboremExercens.htm

- Keller, J . (2010). Na pokraji trhu práce – ke sporům o příčinách chudoby. *Sociální práce/Sociálna práca*, č . 1 , s . 57 – 63.
- Krajčík, V . (2012). Teoretická východiska a systémový přístup k mikropodnikání v sociálních službách. In Krajčík, V ., Janák, D . (Eds.), *Mikropodnikání v sociálních službách* (s . 81 – 88). Opava: Slezská univerzita v Opavě.
- Kubíčková, M . (2014). Sociální podnikání: Odvrácená strana. *Starting Up*, č . 1 . s . 16- 19. Dostupné též z : <https://cs.publero.com/reader/53285&page=4> [akt. 2 . 3 . 2016]
- Mészáros, P . (2008). *Sociální podnikání: 10 úspěšných příkladů z Evropy*. Praha: Nový Prostor, o . s .
- Navrátil, P . (2003). *Romové v české společnosti: Jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha: Portál.
- Nyssens, M ., Defourny, J . (2006). Defining social enterprise. In Nyssens, M . (Ed.), *Social Enterprise* (s . 3 –26). Oxon: Routledge.
- OECD. (2011). Survival rate of employer enterprises. In *Entrepreneurship at Glance 2011*, OECD Publishing. s . 62 – 65. Dostupné z : <http://dx.doi.org/10.1787/9789264097711-12-en>
- Schrör, H . (2009). Industry, trade and services. *Eurostat*, č . 70, s . 4 –6 . Dostupné též z : <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5284008/KS-SF-09-070-EN.PDF/d43f5156-61fb-4f3a-8bd7-e6902e48c8de>
- Sociální projekty: Kde už to funguje. (2014). *Starting UP*, č . 1 . s . 12 – 14. Dostupné též z : <https://cs.publero.com/reader/53285&page=4>
- Swersky, A ., Plunkett, J . (2015). „*What if we ran it ourselves?*“. London: Social Finance.
- Trčka, L ., Daneš, J ., Škrabal, I ., Finez, J ., Maslowski, P ., Kadlečíková, Š Krischke, V . (2015). *Vytváření zaměstnaneckých družstev a sociálních podniků: Metodika kroků k zahájení podnikání a případové studie*. Brno: Ústav sociálních inovací.
- Würtherlová, M . (2012). Sociální podnikání ve Fokusu Praha, o . s . In *Sociální rehabilitace versus sociální podnikání – možnosti, příležitosti, rizika*. (s . 36-37). Hradec Králové: Oblastní charita Hradec Králové.

- *Zákon o obchodních korporacích*. Zákon č. 90/2012 Sb. v účinném znění ke dni 1. 1. 2016.
- *Zákon o zaměstnanosti*. Zákon č. 435/2004 Sb. v účinném znění ke dni 15. 12. 2015.

9.2 Elektronické zdroje

- Bednáriková, D. (2013): Rozhovor – Úspěšný sociální podnikatel [on-line]. Dostupné 1. 2. 2016 z : <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/component/content/article/9-uncategorised/539-uspesny-socialni-podnikatel>
- CAMPOS, J. L. M., ÁVILA R. C. 2012. *The Social Economy in the European Union*. Dostupné z : <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/ge-30-12-790-en-c.pdf> . [cit. 20. 12. 2015]
- COPIE. Dostupné z : <http://www.cop-ie.eu/> [on-line]. [cit. 1. 3. 2016].
- Defourny, J., Nyssens, M. (2012). *The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective*. Dostupné 1. 12. 2015 z : http://emes.net/content/uploads/publications/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf
- Department for Business Innovation & Skills (2011). *A guide to legal forms for social enterprise*. Dostupné 2. 2. 2016 z <https://www.gov.uk/government/publications/legal-forms-for-social-enterprise-a-guide>
- DTI (2002). *Social Enterprise: a strategy for success*. Dostupné 1. 1. 2016 z : <http://www.dti.gov.uk/>
- DUDEK, P. Podpora zahájení SVČ v podmínkách ÚP ČR a příklad z Belgie. In: DUDEK, P., KUČERA, F., ŠKANTOVÁ, S. 2012. *Seminář k výsledkům sítě ESF COPIE a NBFSE*. Praha. [on-line]. Dostupné z : <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz/seminar-nbfse-copie> [akt. 2. 3. 2016]
- EMES. 2016. *Focus areas*. Dostupné z : <http://emes.net/focus-areas/> [cit. 2. 1. 2016]

- EUROPEAN COMMISSION. 2011. *Social Business Initiative*. Dostupné z : http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/COM2011_682_en.pdf
- EVROPSKÁ KOMISE. 2010. *Europe 2010*. [on-line]. Dostupné z : <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%200007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> [cit. 1 . 3 . 2016].
- Fokus Praha (2007): Standardy sociální firmy [on-line]. Dostupné 1 . 12. 2015 z <http://www.socialnifirmy.cz/images/Standardy%20soci%C3%A1ln%C3%AD%20firmy.pdf>
- FOND PRO NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE. 2016. *O FFNO*. [on-line]. Dostupné z : http://www.fondnno.cz/o_ffno/ [cit. 1 . 3 . 2016].
- Government (2016). Social investment: a force for social change. Dostupné 2 . 2 . 2016 z : <https://www.gov.uk/government/publications/social-investment-a-force-for-social-change-uk-strategy-2016>
- Jetmar, M ., Kučera, F ., Pěchoučková, M . 2012. *Seminář k výsledkům sítě ESF COPIE a NBFSE*. Praha. [on-line]. Dostupné z : <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz/seminar-nbfse-copie> [akt. 2 . 3 . 2016]
- Komise (2008). Příloha I . Dostupné 1 . 12 2015 z : http://www.viarustica.cz/upload/Dokumenty_vyzvy/4_vyzva/Zadost_o_platbu/V4_Definice_mikropodniku_malych_strednich_a_velkych_podniku_Fiche_5_rijen_2011.pdf
- Mannion, L . (2016). Social enterprise sponsors Sport Relief. Dostupné 1 . 3 . 2016 z : <https://www.pioneerspost.com/news-views/20160308/social-enterprise-sponsors-sport-relief>
- Martyres, R . (2016). How charities and social enterprise can overcome barriers to growth. Dostupné 1 . 3 . 2016 z : http://www.civilsociety.co.uk/finance/indepth/expert_advice/content/21385/how_charities_and_social_enterprise_can_overcome_barriers_to_growth
- MINISTE (2010): Obecné informace o Blokovém grantu Fond pro nestátní neziskové organizace v rámci Programu švýcarsko-české spolupráce [on-line]. Dostupné 1 . 1 . 2016 z : <http://www.swiss-contribution.cz/cs/specialni-alokace/blokovy-grant/zakladni-informace>

- MINISTERSTVO FINANČÍ ČR. 2013. *Kdo jsme*. [on-line]. Dostupné z : <http://www.eegrants.cz/cs/zakladni-informace/kdo-jsme> [akt. 9 . 12. 2015]. [cit. 1 . 3 . 2016].
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. 2008. OP Zaměstnanost 2014 – 2020. [on-line]. Dostupné z : <http://www.esfcr.cz/op-zamestnanost-2014-2020> [cit. 1 . 3 . 2016].
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. 2012. *Představujeme IROP*. [on-line]. Dostupné z : <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Microsites/IROP/Verejnost/Predstavujeme-IROP> [cit. 1 . 3 . 2016].
- National Citizen Service (2016). Dostupné 1 . 1 . 2016 z : <http://www.ncsyes.co.uk/>
- Office for Civil Society (2016). National Citizen Service to grow to 360,000 places a year at likely cost of £470m a year. Dostupné 1 . 1 . 2016 z : http://www.civilsociety.co.uk/governance/news/content/21340/national_citizen_service_to_grow_to_360000_places_a_year_at_likely_cost_of_470m_a_year
- OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. 2015. Statistical bulletin: Business Demography: 2014. Dostupné z : <http://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/business/activitysizeandlocation/bulletins/businessdemography/2014#business-survivals> [akt. 24. 11. 2015]
- P3 – People, Planet, Profit, o . p . s . (2015). Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2015, dostupné z : http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/images/pdf/Socialni_podniky_setreni_2015.pdf
- P3 – People, Planet, Profit, o . p . s . (2004). Zakázka MPSV „Sada indikátorů (rozpoznávacích znaků) pro sociální podnik a integrační sociální podnik“, Dostupné 1 . 1 . 2016 z : <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/socialni-podnikani/indikatory>
- Platforma sociálních firem (nedatováno): Aktuálně [on-line]. Dostupné 5 . 1 . 2016 z <http://www.socialnifirmy.cz/index.php>
- Social Saturday (2015). Dostupné 1 . 1 . 2016 z : <http://www.socialsaturday.org.uk/>
- TESSEA (nedatováno). Dostupné 1 . 11. 2015 z : www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/socialni-podnikani/principy-a-definice

- The Big Issue (nedatováno). Dostupné 1 . 1 . 2016 z :
<http://www.bigissue.com/>
- The Fun Theory (2009). Dostupné 1 . 1 . 2016 z :
<http://www.thefuntheory.com/>
- THE NETWORK FOR BETTER FUTURE OF SOCIAL ECONOMY. 2012. *A better future*. [on-line]. Dostupné z :
<http://www.socialeconomy.pl/sites/default/files/files/BFSE%20Report.pdf> [cit. 1 . 3 . 2016]
- THE NETWORK FOR BETTER FUTURE OF SOCIAL ECONOMY. 2014. *Policy meets practice – enabling the growth of social enterprises*. [on-line]. Dostupné z :
http://socialeconomy.pl/sites/default/files/files/Social%20Entrepreneurship%20Network_final_Publication.pdf [cit. 20. 1 . 2016].
- THE NETWORK FOR BETTER FUTURE OF SOCIAL ECONOMY. *Evaluation of Socio-Economic Value of Social Enterprises: European Tool*. [on-line]. Dostupné z :
http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/_MRR_Better_Future/Social_value_measur_tool_EN_FINAL2.pdf. [cit. 1 . 3 . 2016].
- Uhlířová, J . (2014). Je Komenského škola hrou mýtem? Dostupné 1 . 1 . 2016 z : <http://www.gymnasion.org/archive/article/je-komenskeho-skola-hrou-mytem>
- United States Interagency Council on Homelessness (nedatováno). *Housing First* [on-line]. Dostupné 1 . 1 . 2016 z :
<https://www.usich.gov/solutions/housing/housing-first>
- UnLtd (2014a). *Pushing boundaries*. Dostupné 1 . 2 . 2016 z :
<https://unltd.org.uk/2014/04/10/findings-7 -pushing-boundaries/>
- UnLtd (2014b). *Shining stars: Social entrepreneurship and place-based change*. Dostupné 1 . 1 . 2016 z :
- UnLtd (2015). *Together: Helping Higher Education Institutions to support social entrepreneurs*. Dostupné 5 . 1 . 2016 z :
- Vláda ČR (2014). *Programové prohlášení vlády ČR*. Dostupné z :
http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf

- VYSKOČIL, M . 2014. *Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020: Sociální podnikání*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru. [online]. Dostupné z :
http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_w eb.pdf [cit. 2 . 2 . 2016]